

ЛЕЗГИ Газет

**Жуван Ватан, ватанэглияр,
дидед ч'ал хуьх!**

1920 – йисалай акъатзава

N 24 (11033) хемис 16–июнь, 2022–йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

Месэлаяр гьялуни рекье

Гьукуматдин членри совещанида РД-дин Гьукуматдин Председателдин заместитель
Рамазан Жафарован регьбервилек кваз иштиракна

Агьмед МАГЪМУДОВ

14-июндиз РД-дин Къилин ва Гьукуматдин Администрациядин къил Алексей Гьасанован регьбервилек кваз Махачкъалада регион идара ийидай центради (Центр управления регионом - ЦУР) 11-майдилай 13-июндади ахтармишнавай хци месэлайриз талуькарнавай совещание киле фена. Адан къвалахда республикадин Гьукуматдин векилри, министерствойринни ведомствойрин, шегьеринни районрин къилери иштиракна.

Мярекат гатлундайла, Алексей Гьасанова кьейд авурвал, ЦУР кардик акатна са акъван гзаф вахт туштани, и тешкилатди вичин менфятлувал тамамдиз къалурнава. Адан гафаралди, центради гьукумдин органринни жемиятдин арада алакьяр ачухбур, ихтибар ийиз жедайбур хьунин жигьетдай чехи къвалах киле тухузва. Амма ЦУР-дин къилин везифа агьалийрихъ авай дердияр, месэлаяр винел акъудун, ахтармишун ва абуруз талуькарнавай идарайри, энгел тавуна, фикир гун таъминарун яз амуькзава.

РД-дин Къилин ва Гьукуматдин Администрациядин къили республика туристар къабулдиз гьазур хьунин месэладиз къетлен фикир гана. “Исятда гьам чкадин агьалийри, гьамни къецепатай къезвай мугьманри ял ядай, сагьламвал мягькемардай къулай шартлар тешкилунихъ галаз алакьалу вири крар важиблу я. Абурун арада, мисал яз, пляжар авай гьал, цин объектрал, иллаки гьуьлел хатасузвал, ресторанин, кафеирин къвалах... ава”, - лагьана ада.

А.Гьасанова гьукумдин органрин векилри социальный сетра активнивал артухарунин игьтияж авайдини кьейдна. Ихтилат официальный аккаунтар тешкилуникай, абур хьсан ери аваз киле тухуникай физ-

ва. Абурун куьмекдалди министерствойрин, ведомствойрин, муниципалитетрин къилери чеб инсанрихъ галаз диалог тухуз гьазур тирди къалурун герек я.

Гуьгьуьнлай ЦУР-дин регьбер Мегьамедсултан Абдуралимова центради эхиримжи вацра киле тухванвай къвалахди кай ихтилатна ва нетижаяр къуна.

Адан гафарай якъин хъайивал, алай вахтунда Дербент районда Давыдовадин тварунихъ галай аварийный гьалда авай мектебдиз талуьк месэла гьялзава. Къилди къачуртла, 300-350 килдай чка авай мектебдин цийи дарамат эцигун патал герек къезвай чилин мулк гьазурунин къайгуйрик ква. Гуьмбет райондин Цийи Аргвани хуьре школа-интернат эцигна акьалтларун патал Дагьустандин гьукуматдин резервдин фондунай 5 миллион манат пул чара авун фикирдиз къачунва. Алай йисан августдин вацра республикадин инвестициядин объект ишлемишиз вахкуда ва 1-сентябрдилай аялри цийи мектебда чирвилер къачуда.

Избербаш шегьер целди таъминарунин месэла гьялуни давам жезва. Аэропорт авай мулкар и шегьердив яд агакьарзавай цин турбадин аварийный гьалда авай участокдал цийикла туюкьур хьувунин къвалахар акьалтларнава. Совещанидал кьейд авурвал, и турбадик агьалийри къанунсуздаказ чпин къвалериз яд тухудай турбаяр кутуниди шегьердив бес-къадар яд агакьарзава. Талуьк идарайри и кардин вилик пад къунин жигьетдай серенжемар къабулзава. Избербаш шегьердин къенепатани 68 километрдин мензилда авай цин турбаяр цийибуралди эвез авун патал алай вахтунда проектдинни сметадин документация гьазурзава.

11-майдилай 13-июндад къван киле тухванвай къвалахди кай рахадайла, М.Абдуралимова хабар гайивал, и вахтунда центради 2460 агьалидилай атанвай арзаяр къабулна. Асул гьисабдай дагьустандийрик къайи яд, экв тахьуни, къайдади-

кай хкатнавай рекьери къалабулух куьтэва. Чпин арзайра абуру гьакни образованидин, экологиядин, экономикадин, яшайишдин хилериз талуьк месэлаярни къарагьарнава.

Арзаяр ахтармишайдалай къулухъ якъин жезвайвал, иллаки дагьлух районра муьквал-муьквал эквер хкатзава. Бязи муниципалитетрин ясли-бахчайрани мектебра медицинадин къуллугьчи къабулун патал герекзавай штатдин уьлчме авач. Эхиримжиди гьялдай рекьерикай рахадайла, ЦУР-дин къили кьейд авурвал, и месэла РФ-дин финансин министерстводи чара ийизвай бюджетдин такьтарихъ галаз алакьалу я. Гьавилай РД-дин образованидин ва илимдин министерствода республикадин здравоохраненидин министерстводихъ галаз санал, федеральный ведомствони желб авуна, месэла гьялуна тапшурмишнава.

Совещанидал яшайишдин хилез талуьк яз атанвай арзаярни веревирдна. М.Абдуралимован гафаралди, Махачкъала шегьердин Гьамидован тварунихъ галай куьнеда авай 9 “Б” нумрадин гзаф мертебайрикай ибарат къвалера лифт авач. Ашкара хъайивал, и кардик сифте яз Паралимпийский къугьунрин чемпионка Сакинат Мегьамедовади хабар гана. Спортсменка вич и къвалин 11-мертебада яшайиш жезва. Ина гьакни гзаф къадар пенсионерар, инвалидар ава. Лифт авачирвилей абурувай, клан хъайила, куьчедизни экьечиз жезвач.

И месэладин гьакьиндай баянар РД-дин яшайишдин инспекциядин регьбер Сергей Касьянова гана. Якъин хъайивал, инспекциядин къуллугьчияр арза кхьей Сакинат Мегьамедовадихъ галаз гуьрушмиш хьана. “Шегьердин администрациядихъ галаз чна и месэла гьялдай рехъ тайинарнава: къвал ремонт авунин жигьетдай кардик квай махсон программдик кутунва ва алай йисуз ана цийи лифт эцигда”, - хиве къуна С.Касьянова.

Нумрадай клела:

ЖЕМИЯТ

50 метрдин къакьандай

Чархунин къакьанвал 50 метрдилай гзаф я. Проект къилиз акъудун патал 150 миллион манат пул харжна. Исятда ина 15 кас къвалахдалди таъминарнава. Имаратдин надирвилеикай рахайтла, ам кондиционерралди таъминарнавай ва хьсандиз туюкьурнавай 15 кабинадикай ибарат я.

► 2

ЖЕМИЯТ

Адан т'вар-кар чи риклера эбеди я

Явлу инкълабчидин къамат эбеди авун яз, Азербайжандин Аджакубул шегьердиз Къазимегьамедан т'вар гана. Гила, гьайиф хьи, адалай лезги инкълабчидин т'вар алуднава. Ахцегьа, Геджухда, Белижда, Дербент, Махачкъала, Каспийск, Буйнакск шегьерра Къазимегьамед Агьасиеван т'варунихъ майишатар, куьчера гала.

► 3

ЯШАЙИШ

Чил - куьч хьунин асул мурад

Цийи чилерал хуьр 1952-йисан гатфариз (70 йис идалай вилик) эцигиз башламишнайтлани, куьч хьунин гьакьиндай асул къарар 1951-йисан четин шартлара чилерин жигьетдай киле феий еке гьужетра къабулна. А члавуз къурушвийрин вилик акъвазнавай четин суалриз гьа къурушвийри чли жавабни гана.

► 4

ЖЕМИЯТ

Шарвили къенин йикъара

Ци лезги халкъдин игитвилин эпосдин сувар гьина тухудатла гьелелиг тайин хьанва. Гьина тухвайтлани, Шарвилдин руьгьдиз лайихлу къайдада ам тешкилун, чи халкъдин игитвилин руьгь мадни къудратлу, къуватлу, гьейратлу, адлу ийизвай мярекатринди хьун лазим я.

► 5

ХУЬРУЬН МАЙИШАТ

Карханадин сергьятар гегьеншарда

2021-йисуз карханади саки 492 миллион манатдин къушарин як маса ганва. Им, 2020-йисав гекьигайла, 39 % гзаф я. Гьилиз атанвай михьи къазанжи 53,6 миллион манатдив агакьна. 2020-йисав гекьигайла, им 127 % гзаф я.

► 7

ХАБАРАР

Вири патарихъай бажарагъ авайди

3.Тегьмезова эхиримжи йисара Дагьустандиз нешки гатуз, гьак' амай вахтарани, гьар мумкинвал хъайила, хквезва. “Гила зун мугьман ва я турист хьиз ваь, жуван ватандиз хьиз Дагьустандиз хьфизва. Диде-бубади Дербент шегьерда къвалерни эцигнава. Дагьустанда жуван къвал хьунал за шадвалзава”, - луьгузва ада.

► 12

Зегьметдиз - кьимет

Чи мухбир

10-июндиз, Урусатдин йикъан сергьятра аваз, Дагъустандин Кьил Сергей Меликова республикадин яшайишдин жуьреба-жуьре хилера тафаватлу хъайи са десте дагъустанвийрив госуларстводин шабагьар вахкана.

Докъузпара райондай тир Зуьгьре Абасагъаевадив Дидедин орден вахкана

"Дагъустандин милли кьилихдин гужлу ерийрик зегьметкешвал, клевивал, къаст

къилиз акъудиз алахъун ква. И ерияр къе ина кватл хъанвайбурузни хас я. Яшайишдин гьиле куьне кваллахаватлани, квейкай гьар сад Ватан абад ийиз, виликди физ, инсанрин дуланажагъ хъсанариз алахъзава", - лагъана Сергей Меликова, шабагьар вахкудайла.

Къейд ийин хьи, саки 30 кас къван гьурметдин тиварариз, орденриз, гьурметдин грамотайриз, разивилин чарариз лайихлу хъана. Абурун арада Докъузпара райондай тир гзаф аялар авай диде Зуьгьре Абасагъаева, Стал Сулейманан райондай тир муаллим Халилбег Халилбеков, Дербентдин коньякрин комбинатдин генеральный директор Загьирбег Таибов, Мегьарамдхуьруьн райондин Ярагъ-Къазмайрин юкъван мектебдин директор Фезина Аюбова, Дербентдин пассажирар санай масаниз тухудай улакьрин карханадин къуллугъчи Шагьлар Къазиев ва масабур авай.

Шабагьриз лайихлу хъайибурун тамам сиягъдихъ галаз РД-дин Кьилин сайтда таниш жедай мумкинвал ава.

Къуллугърал тайинарна

РФ-дин юстициядин министрстводин Дагъустанда авай Управленидин кьил дегиш хъанва. И къуллугъ Заур Сейфединович Тархановал ихтибарнава.

З.С. ТАРХАНОВ 1979-йисуз Махачкъалада дидедиз хъана. Жуьреба-жуьре йисара Саратовдин областда, Москва шегьерда, Дагъустанда прокуратурадин, силисдин органра кваллахна. 2020-йисалай РД-дин Счетный палатадин инспекциядин начальникдин везифаяр тамамарзавай.

РД-дин Гьукуматдин Председатель Абдулмуслим Абдулмуслимова 10-июндиз къул члугур къарардин бинедаллаз Дагъустандин информациядин ва печатдин Агентстводин кьилин заместителвиле Аслудин Салмирзаевич Мегьамедов тайинарнава.

Авай делилралди, адан бине Ботлих райондай я. Виликдай А. Мегьамедова республикадин промышленностдин ва алишверишдин министрствода управленидин начальникдин заместитель яз кваллахзавай.

50 метрдин къакъандай

Махачкъалада махсус кабинайрикай ибарат цийи аттракцион пайда хъанва

12-июндиз Махачкъалада, Ленинан комсомолдин тиварунихъ галай паркуна, шегьердин цийи аттракцион - къакъандай гьар патаз килигдай мумкинвал гузвай чарх (колесо обозрения) ачухуниз талуькарнавай мярекат киле фена. Ана республикадин Гьукуматдин Председатель Абдулмуслим Абдулмуслимовани иштиракна.

Вичин рахунра премьер-министрди шегьерэглийриз Урусатдин югъ мубаракна, жуьреба-жуьре миллетар сад авунин карда адахъ авай важиблувал къейдана. Гуьгьунлай ада Дагъустандин меркезда пайда хъанвай цийи аттракциондай вичин фикирар лагъана:

"Шегьер патал и вакъиа рикел аламукъдайди, лишанлуди я. Заз и проектдин автор Альберт Фидаилевич Яргъамоваз сагърай лугъуз кланзава. Пешекарвал, къуллугъдин рекъай вичин хивевай везифайрив жавабдар-

вилелди эгечлун ва хъсан маса ерияр себеб яз, Альберт Фидаилевичахъ Татарстан Республикадин эцигунрин базарда члехи агалкъунар хъанва. Виликдай республикадин киле хъайибурун тлалабуналди ада вичин такъатрихъ Махачкъалада икъван гуьрчег имарат арадал гъанва. Заз гьакни и проект хушдиз къабулай ва ам къилиз акъудун патал чилин мулк чара авур РД-дин Кьил Сергей Меликовазни сагърай лугъуз кланзав", - къейдана А. Абдулмуслимова.

Чархунин къакъанвал 50 метрдилай гзаф я. Проект къилиз акъудун патал 150 миллион манат пул харжна. Исятда ина 15 кас кваллахдалди таъминарнава. Имаратдин надирвилекай рахайтла, ам кондиционерралди таъминарнавай ва хъсандиз туклуьрнавай 15 кабиникай ибарат я. Ашкъи авай гьар садавай абурай 50 метрдилай къакъандай Махачкъала шегьердиз килигиз жеда.

Жуьрэтлувиляй

Къуйсунрин хуьрйяй тир Мегьамед АЛИМОВА
Украинада киле физвай махсус серенжемда акъалтлай
виклегвал къалурна

Агъмед МАГЪМУДОВ

"Лезги газетдиз" Мегьарамдхуьруьн райондин администрациядин пресс-къуллугъди хабар гайивал, Къуйсунрин хуьрйяй тир старший лейтенант Мегьамед Алимоваз Украинада киле физвай махсус серенжемда къалурай виклегвилерай "Жуьрэтлувиляй" медаль ганва.

Женгинин рекъай нубатдин тапшуругъ къилиз акъудайла, М. Алимова регьбервал гузвай подразделение миллетчийрин гьалкъада гьатна. Хар хъиз къвазвай гуьллейризни хирез килиг тавуна, виклег лейтенантди вичихъ галай аскерар гьалкъадай акъудна. Идалайни гьейри, адан дирибашвили гьерекаатар себеб яз, госуларстводин сирерикай делилар авай алахъадин аппаратурадин са шумуд комплектни душмандин гьиле гьатуникай хуьз алахъна.

Муьквара Къуйсунрин хуьруьн мектебда Мегьамед Алимован ва дяведин гьерекаатрин ветеран, Украинада киле физвай махсус серенжемдин иштиракчи Тагьир Магъмудован баркаллувилериз бахшнавай килдин мярекат тешкилнавай. Ана мектебдин администрациядин, жемиятдин тешкилатрин векилри, аялри, абурун диде-бубайри иштиракна.

Куьмек вилив хуьзва

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

7-8 ва 10-июндиз яргъалди къати марфар къунин нетижада Ахцегъ вацлун дерада республикадин метлеб авай рекъин 16-километрдин мензилда дагъ ацахъуниқди Хинер, Фияр ва Гутумар хуьрериз хъфизвай рехъ михъиз къайдайкай хкатна. Къейд ийин хьи, дагълух и хуьрера 4 агъзурдалай артух агъалияр яшамиз жезва, анра халкъдин яшайишдин метлебдин 4 объект ава.

2022-йисан январдилай Ахцегъ районда авай рекъерин къуллугъдин кархана - ДЭП 4 - агал хъун себеб яз, муниципалитетда рекъер цийиқла туклуьр хуь-

вунин, къати марфар къвайила, селлерикайни къвалар ацахъуникай михъи авунин, рекъер къайдаиз хъунин кваллахар киле тухуз жезвач. Бязи дуьшуьшра виликдай и карханади ийизвай хейлин крар инсанри чпин къуватралди бегьмарзава.

Алай вахтунда Самур вацла яд гзаф хъуниқди Ахцегъ "Самурский" куьнедин (вилекай нисияр хкуддай карханадин патавай) къерехризни тади гузва. Пешекаррин гьисабунралди, ана, энгел тавуна, габлон къайдадин бандар ягъунин чарасузвал ава. И месэладин гьакиндай Ахцегъ райондин администрацияди РД-дин гьукумат ва "Дагестанавтодор" ГКУ хабардар авунва, абурун патай куьмек вилив хуьзва.

Донордин югъ

Камилла МЕГЪТИХАНОВА,
ДГУ-дин филфакдин журналисти-
кадин отделенидин студентка

14 июнь - Виридуьньядин Донордин (хер алайбур, азарлуяр патал вичин иви гузвай кас) югъ я. Бязи вахтара и важиблу месэладиз инсанри са артух фикир гун тийизвай хъиз жеда. Гьар йикъан дердийринни къайгъуйрин суьгьбетрик кваз чаз адакай тиймил ван къведа. Гьакл тушни? Иви гун (донорство) лагъайтла, гьам донор патал, гьам ивидин игътияж авай кас (реципиент) патални хийирлу кар я. Кьилинди, донорди маса касдин уьмуьр къутармишзава.

Малум тирвал, уьмуьрда са бедбахтвал килел атана, хирер-къацар хъайи

ксар, аял хадайла, иви гзаф хкатай дигьеглияр, агъур операцияр къилиз акъудай, онкологиядикди начагъ азарлуяр патал маса касдин иви герек жезва. Ихътин дуьшуьшра донордин ивиди инсандин уьмуьр къутармишзава. Иви гузвайдаз вичин сагъламвиле зарар хъунихъай кичле хъана кландач. Къарши яз, муьквал-муьквал иви гузвай касдин сагъламвал патал и кар анжах хийирлу я. Гьикл хьи, сагъ инсандин бедендикай иви хкудуни (гуни) цийи иви арадал гъуниз, идани инсандин бедендин гьар са клетка цийи хъуниз таъсирзава. Икл, иви арадал гъизвай къурулушди хъсандиз кваллахиз башламишайла, вири бедендин гьал хъсан жезва. Иви гуни риклинни дамарин, аутоиммунный азаррин виле пад къунизи, члулав лекъин ва маса органрин кваллах хъсанарунизи куьмекзава.

Къазимегамед Агъасиеван - 140 йис

Къазимегамед АГЪАСИЕВ - вилеги ахцегъви, большевик, Кавказда Советрин власть-гъукум тестикъарунин женгерин лап активни инкъилабчийрикай, тешкилатчийрикай сад. Адан баркаллу твар Степан Шаумян, Мешеди Азизбеков, Пётр Джапаридзе, Уллубий Буйнакский, Мукътадир Айдинбеков, Абдурагъман Исмаилов, Жигерхан Исмаилов, Абдулсамад Мурсалов, Махач Дахадаев хътин халкъдин хушбахтвал патал чан гайи зурба инкъилабчийрин жергеда ава.

1897-ЙИСУЗ промышленностдин чехи меркез тир Баку шегерда азербайжанрихъ, эрменийрихъ, урусрихъ, гуржийрихъ, талышрихъ, татаррихъ галаз санал пуд агъзурдав агакъна дагъустанвийри кваллахзавай. Абурун чехи пай Самур округдай тир. Гъакимрин инсафсуз истисмардик квай фялейрин аксивал, синифдин къанажагъ хкаж жезвай... Еке буйдин, къуватлу, фялейрин ихтиярар хуьн патал ара-ара къалмакъалрик акатдай ими Алибуба ана "Татар Али", "Сев Али" лугъуз машгъур тир. Сифте гъадан хатур-гъурметдай, ахпа фялейрин игътияжар хуьнин ала-кунралди хтудални "Севрен Къазимегамед" лакаб акъалтна.

1901-ЙИСАЛАЙ Къазимегамеда Бакудин РСДРП-дин къурулушда чинебадаказ кваллахзава. Зубаилован нефтдин мяденра арадиз атай вичин дестедиз ада ахцегъви Нисред Магъсарамов, Абдул Ширванов ва гуьгъуьнай чпикай пешекар инкъилабчийр хъйи гадаяр желбзава. 1902-йисан 21-апрел-

Гъавилияй пачагъдин администрациядин векилри ам, фялейрин арада инкъилабчивилин чинебан кваллах тухузва лугъуз, са шумудра дустагъзава, гъатта Бакудай акъудзава. Икл, Бакуда акъваздай мумкинвал тахъуниз килигна, 1910-1918-йисара Къазимегамед дагъвийрин арада инкъилабдин фикирар, таблигъат раиж авунин ва Советрин власть тестикъарунин тапшуругъ гъаз Дагъустандиз хъвезва. Ина ам Г.Струадихъ, Г.Тагъи-Задедихъ галаз Кыблепатан Дагъустан чкадин контрреволюционерикайни туьркверин чапхунчийрикай михъунин къати женгерик экечзава. Килди къачуртла, Ахцегъа, Къасумхуьрел, Гъетегъа, Шихидхуьре, Бугахуьре ва масанра социал-демократвиллин сифтегъан ячейкаярни кружокар тешкилзава. Амма душманар гъамиша адан геле къекъезвавай, адан къилихъ пишкеш яз еке гъакъи хиве къунвай.

Синифдин душманрихъ галаз еке къалмакъал акъатай са дуьшуьшдидлай къулухъ, 1910-йисан зулуз, Къазимегамед Агъасиев чинебадаказ Бакудиз хтана, инкъилабдин гьерекатрин яцла гъатзава ва 1911-йисуз ана, Балаханада, фялейрин забастовкадин къиле акъвазвава. 1912-йисуз вичин дуст, машгъур инкъилабчи Мукътадир Айдинбековахъ галаз санал большевикрин собранияр тешкилиз, таблигъатдин кваллах гегъеншарзава.

Чехи Октябрь гъалиб хъйидалай къулухъ Бакуда гъукум фялейрин, солдатрин ва матросин депутатрин Советдин гъилиз атана. С.Шаумянахъ, П.Джапаридзедихъ, М.Азизбековахъ, С.Эфендиевахъ, А.Микоянахъ галаз ахцегъвийр тир Къазимегамед Агъасиев, Мукътадир Айдинбеков, Алимирзе Османов ва Селимхан Сулеймановни Рев.Советдин къурулушдик акатна.

1918-ЙИСАН апрелдиз Бакудин большевикрин партияди, Дагъустандин инкъилабчийриз куьмек яз Къ.Агъасиев, Г.Канделаки, Г.-А.Тагъи-Заде ва пешекар маса инкъилабчийр Дербент шегердиз реке туну. Къ.Агъасиев къиле авай дестедин гьерекатри идеядин душманар - Гъайдаров, Ибрагъим-бег, Къасум-бег, Укар-бег ва масабур ялантламышзава, чкадин фялейринни лежберрин собранияр къиле тухузва, талуьк тир таблигъат гегъеншарзава. 1918-йисан 21-майдиз Великент хуьре Къазимегамедан регъбервилек кваз Терекмейский участокдин лежберрин съезд эверна. Гъа йисан 30-июлдиз Дербентдин жуьмя-мискинда хъйи митингдал ада Дагъустанда авай залан гъаларикай, туьркверин интервенциядикай, буржуьрин миллетчивилин сиясатдикай, Дагълух гъукуматдин хаинвилеикай жемьтдиз таъсирлу рахунар авуна. И кар эхиз тахъай душманри оратор тфенгдай яна, адал залан хер авуна. Юлдашри ам тадиз Бакудин больницадиз агакъарна, сагъарна. Къ.Агъасиев больницада авайла, адал къил члугъаз атай С.Шаумяна Москвадиз В.И.Лениназ ихътин тел янай: "Дербентда акъалтлай гъалда секинвал арадиз атанвач... Июлдиз хаинвиллин гуьлпедалди чи лап хъсан юлдашриикай сад, чка-

дин Советрин властдин тешкилатчи Къазимегамед хер авуна".

Икл, гъалар четинзаваз акурла, гъеле бегем сагъни тахъанвай Къазимегамед, вичин кар давамариз, Дербентдиз хтана. 1918-йисан июлдин эхирра эсеринни дашнакрин гъилибанарни галаз бичераховчийр Дербентдив агатнавай. Къ.Агъасиевни В.Бешенцев къиле авай яру аскерин дестеяр Англиядин, Туьркиядин интервентрин ва Бичерахован къушунрин хура вилеги диз акъвазнавай. Къуватар сад тушир, 3-августдиз абуру Дербент къуна, ана къайда-сузвилер туну. Пара фялеяр, гъакъи Къазимегамедан женгинин юлдашар - А.Эрлик, Г.Канделаки, Гъ.Тагъи-Заде, И.Кобяков телеф хъана. Душманар Самур, Куьре, Къайтагъ, Табасаран округра вичин кваллах давамарзавай Къазимегамедан гуьгъуьна гъатна. И карда иллаки еке алахъунар черносотенчийрин дестеди ийизвай. Эхирни пул патал хайи дидени маса гудай хаинрин куьмекдалди Къазимегамед душманрин гъиле гъатна, ам Жалгъан хуьруьз хтана. Дагъви инкъилабчи чпин патал гъиз кланз, меслятдин алахъунар, гъатта чандиз гужаркъастарни пара авуна жасуз контрреволюционерри. Амма мураддин агакъ тавурла, бухавар акъалжънавай, каш ганвай, азабрикди гелекнавай азарлу итим Къасумхуьрел шариятдин суддин гъиле туну. Куьредин округдин начальник Текуьдинбеян ихтиярда гъатай залумри кесиб халкъ патал чан къурбандзавай вилеги инкъилабчин чандиз инсафнач. Шариятдин суддин чинеба къарардалди 36 йисан яцда авай Къазимегамедаз къиникъин жаза гана, гуя ам Ахцегъа авай дустагъдиз хутахда лугъуз фендигарвална. Октябрдин вацран мичи йифиз, къуд километрдин мензилдиз фейила, жаллатри - пачагъдин виликан урядник Нежведилова, белогвардейчийр тир Мирземегамедова, Шихжамалова ам Алидхуьруьн къаншарда хаинвилегди яна къена. Къасумхуьруьн патав кучукна. Гъелбетда, душманривай Къазимегамед Агъасиеван тваркар халкъдин рикъай акъудиз, зегъметчи халкъ азад авунин гьерекатар явашариз хъанач.

Ялавлу инкъилабчиндин къамат эбеди авун яз, Азербайжандин Аджаикабул шегердиз Къазимегамедан твар ганай. Гила, Гъайиф хъи, адалай лезги инкъилабчиндин твар алуднава. Ахцегъа, Геджухда, Белижда, Дербент, Махачкъала, Каспийск, Буйнакс шегерра Къазимегамед Агъасиеван тварунихъ майишатар, къучеяр гала. Ахцегъа гъакъи адан гуьмбет (бюст), махсуз къул алкърнавай хайи квал ава, чкадин СПК ва ял ядай багъ адан тварунихъ янава. Къасумхуьруьн патав, инкъилабчи яна кьейи чкадал сур ала, чкадин пионерар адахъ хъсандиз гелкъезва. Гъайиф хъи, хайи халкъдин азадвал патал чан къурбанд авур пешекар инкъилабчиндин тварунихъ галаз алакълу а чкаяр гъамиша лазим тир къайдада хуьзвач. Ахцегъа Къазимегамед Агъасиеван квалле инкъилабчиндин "Квал-музей" ачухиз ва адан тварунихъ галай ял ядай парк лайихлу къайдада тадаракламишиз хъанайтла, хъсан кар жадай.

Адан твар-карчи риклера эбеди я

Дашемир ШЕРИФАЛИЕВ

Къ. АГЪАСИЕВ 1882-йисуз Ахцегъа чатухъандин хизанда дидедиз хъана. 9 йиса авайла, адавай диде-буба къакъатна. Язухдай етим гададин рабатвал хуьруьн муаллимвиле кваллахзавай са миресди хъувуна. Ада Къазимегамедаз светский школада клелдай мумкинвални гана. 1898-йисуз Ахцегърин къве классдин школа куьтягъай гадади, чарадан нафакадилай элячйна, вичин къил хуьн патал агъваллу ксариз батраквал ийизва. Бахтунай хъиз, гъа йисуз Бакудай хуьруьз муьглетдиз хтай адан ими Алибубадиз хтулдин саил гъал бегенмиш хъанач, ада ам вичихъ галаз хутахна, Зубаилован нефтдин мяденра фялевиле тайинарзава. Фялейрин яшайиш, зегъмет акъван четинди тир хъи, и кар акъаз, жегилди гъа сифте йикъалай вичин наразивал малумарзава, ада кесибрин тереф хуьзва, азад фикиррал алай фялейрихъ, инкъилабчийрихъ галаз дуст жезва. Куьрелди, савадлу, вилеги жегилди вичин зегъметкешвилелдини къени къилихралди са куьруь вахтунда фялейрин арада лайихлу гъурмет къазанмишна, ам абурун терефдар хъана.

диз шегерда фялейрин гьерекатрин тарихда сифте яз ачухдаказ 1-Майдин демонстрация тешкилуники (ана 5 агъзурдав агакъна гъар жуьре миллетрин векилар тир фялейри иштиракна) Къазимегамедан зегъметдин пай квай. Ялавлу инкъилабчиди 1903-йисан июлдиз Бакуда фялейрин умуми 1-стачкадан иштиракна.

1904-ЙИСУЗ Къазимегамедакай РСДРП-дин (Россиядин социал-демократический рабочий партия) Биби-Эйбатдин большевикрин тешкилатдин член ва ана мусурманрикай тешкилай "Гъуьммет" (Къуват) дестедин активист хъана. Гуьгъуьнлай ада, 23 йисан яшдавай пешекар инкъилабчиди, Бакудин большевикрин партиядин комитетдин тапшуругъдалди гъурбатда авай фялеяр-отходник инкъилабчивилин женгинал желб авунин мураддалди "Фарук", яни "гъахълувал патал женгчи" твар алай тешкилат арадал гъана ва адаз регъбервал гана.

1905-ЙИСАН ноябрдиз Къазимегамед нефтдин мяденрин фялейрин патай Бакуда рабочий депутатрин Советдин къурулушдин членвиле хъана. Еке куьмек хъана адакай а девирда фялейрин инкъилабдин гьерекатриз.

Шад гъалара

Дагъустанда Урусатдин югъ гурлудаказ кьейдна

12-июндиз, уьлкведин жуьреба-жуьре регионра хъиз, Дагъустандани Урусатдин йикъаз талукъарнавай хейлин мярекатар къиле фена. Республикадин меркезда хъайи шадвилерик, Махачкъаладин администрациядин делилралди, 25 агъзурдав агакъна инсанри иштиракна. Къизлярда и лишанлу вакъадиз бахшнавай мярекатдин сергъятра аваз шегердин къил Александр Шувалова агъалийриз яшайишдин рекъай къуллугъдай управленидин къуллугъчийрив гъурметдин грамотаяр вахкана. Къумторкъала района лагъайтла, и юкъуз хуьруьн майишатдин недай-хъвадай суьрсетдин мекара тешкилнавай.

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

Урусатдин югъ Кыблепатан Дагъустандани гурлудаказ кьейдна. Гъар са района, шегерда концертар, гуьруьшар, ватанпересвиллин серенжемар къиле тухвана.

Икл, Дербент шегерда сувариз талукъарнавай мярекатар са шумуд чкада тешкилнавай. 10-июндиз "Нарын-къала" стадиондал "Триколор страны родной" лишандик кваз уьлкведин пайдахдиз талукъарнавай, Вириросиядин серенжемдиз бахшнавай мярекат къи-

ле фена. Ана волонтеррин тешкилатри, гусударстводин ва жемиятдин деятелри, футболдин "Дербент" клубдин коллективди, аяринни жаванрин спортдин школайрин тербиячийри иштиракна. Шад мярекат Россиядин Федерациядин гимн тамамарунилай гатлунна. Шегердин къилин заместитель Видади Зейналова шегерэргъилириз къилин сувар мубаракна. Гуьгъуьнлай цавуз Россиядин Федерациядин 25 метр алай пайдах хкажна.

Гъа и юкъуз Урусатдин йикъан суварин сергъятра аваз Дербентдин къил Рустамбек Пирмегамедов шегердин юнармейчийрихъ

галаз гуьруьшмиш хъана. Ада ватанпересвиллин мярекатра ва шегердин юнармейчийрин гьерекатда активнидаказ иштиракнавай жуьреба-жуьре мектебра клелзавай ирид аялдиз "Юнармейская доблесть III степени" медалар вахкана.

12-июндиз "Женгинин баркалладин" музейда "Россия зи дамах я" лишандик кваз Урусатдин йикъаз талукъарнавай кинолекто-

рий куьле тухвана. Мярекатдин сергъятра аваз музейдин заведующий А.Къасумова, анин къуллугъчи Г. Мирзехалаевади, экскурсовод Н. Тагъиевади кватл хъанвайбуруз Урусатдин тарихдин важиблубликай, уьлкведин аслу туширвиллин Декларация къабулуникай суьгъбетар авуна ва чи баркаллу Ватандин тарихдикай гъазурнавай документальный кинолентериз килигна.

Чил - куьч хьунин асул мурад

Къурушвиар дагъдай арандиз куьч хьайидалай инихъ 70 йис алатнава

Рамазан КЪУЛИЕВ

Къурушвиар ва Ахцегъ, Рутул районрин са жерге хуьрерин агъалияр патал куьчери малдарвал тек са гъайванар яйлахрай къишлахриз куьчарун тушир, и герекат малдаррин (къейд ийин хьи, абуру, санай масаниз куьч жедайла, чпихъ галаз хизанарни тухузвай) умуьрдин, яшайишдин са къайдадиз, жуьредиз элкъвенвай. Гъавилйай са жерге суалриз, гъа жергедай яз "къурушвиар Хасавюрт райондиз гьикл акъатайди тир?" лугъудай суалдизни, жаваб гун патал виликдай гъайванар хуьз Азербайжандиз физвай агъалияр гъихьтин гьаларал расалмиш хъанайтла, гъа месэладиз килигна клянда.

Закавказьеда авай гъайванар хуьдай уьрушар вахчура, виликдай анриз чпин хизанарни галаз физвай малдарар гъавурда акъуна хьи, са куьруь вахтунлай чеб Азербайжандин къишлахриз ваь, маса патахъ (кефердихъ) финиз мажбур жеда.

ДАССР-дин Госхатасузвилан министр Александр Гугучида 1950-йисан 6-октябр-диз Обкомдиз гъазурнавай спракда кхьенва: "Рутул, Докъузпара ва Ахцегъ районрин колхозрин гъайванри куьд акъудун патал гъазурвилер саки акунвач. И районрин майишатра авай виликрай Азербайжандиз куьчарзавай гъайванар цли сифте яз Бабаюрт, Хасавюрт, Меьгарамдхуьруьн, Дербент районриз ва Астрахандин областдиз акъудзава. Гъайванар республикадин маса районриз ва Астрахандин областдиз куьчарун а районрин колхозри хушдиз къабулнач ва гъакъикьатда и кардиз лап гьж эгечина. Районрин килевайбури гъа ихьтин гуьгуьлурин таъсирдик акатна... Идалайни гъейри, Дагъустандин кеферпата ва Астрахандин областда чубанрин хизанрин членриз къвалахна къазанмишдай шартлар авачирвилйай чубанрин десте кхягъун четин акъваззава, гъикл лагъайтла, абуру хизанар галаз куьч хуьнкай откъаззава (виликрай Азербайжандиз чубанар хизанарни галаз физвайди тир)...".

1950-йисан 12-сентябрдиз ВКП(б)-дин Дагобкомдин бюродал "Ахцегъ, Докъузпара ва Рутул районрин колхозра гъайванар хуьтляй акъудуниз разивал ийиз тежер гьалда гъазур жезвайвилан гъакъиндай" месэла гьалнай ва колхозчийриз хуьтлуьн къишлахрал хизанарни галаз фин къадагъа авун, районрай куьч хуьнин игътияж авайбурун къадар тайинарун ва лазимбур Къасумхуьруьн, Меьгарамдхуьруьн районра, Дербент, Изербаш шеьгерра къвалахалди таъминарунин серенжемар къабулун кьетнай.

Обкомдин и къарарди къурушвиарин хизанар хуьтлуьн къишлахрал фин акъвазарнани? 1950-йисуз Къурушрин колхозра, патал фена, къвалахдай зегъметчийр гъаф авайни мегер?

Ваь, авачир. Къурушрин члехи девлетдиз килигайла, чубанарни акъакъзавачир. Колхозра жаванар четдиз къачунвай. Себебни вишералди къурушви итирмиз Ватандин Члехи диявдай элкъвена хтун къисмет хъанач. Мадни, Азербайжанда авай къишлахар вахчуда лагъай хабар хъайила, Къурушрин колхозчийрин еке са десте (82 хизан) хизанарни галаз Куьрдемурда ва адан патав гвай районра амуькна. Абурукай гъафбур чкадин колхозриз гъахъзавай. И хабардикди къурушви зегъметчийрин мад са десте 1950-йисан зулухъай кьил хуьз Къуба патазни фена.

Обкомдин и къарарди виш йисаралди Азербайжан пата чкъизвай Къурушрин жемят гила Дагъустандини чукунин рекьел гъизвай.

Колхозчийр къишлахрал хизанарни галаз куьч хуьн къадагъа авуни са нетижакданни гъанач, виликдай Азербайжандиз физвай агъалиярин са пай гила Дагъустандин кеферпатахъ элкъвена.

ДАССР-дин хуьруьн майишатдин министр Ж.Меьгамедова 1950-йисан ноябрдин сифте килера Совминдин председател А.Айдинбеговаз кхьенвай кагъазда къейднава:

"...Докъузпара райондин К.Марксан тварунихъ галай колхоздин 40 колхозница, гъевечли аяларни гъаз, Махачкъаладин патарив улакь ва недай суьрсет авачиз тунва..."

Гъа и кагъазда мадни къейднава хьи, 1-ноябрдин вилик анжах са йифиз фад къаяр акъатуниин ва къати марфар къунин нетижакда Махачкъаладин патарив Докъузпара райондин Къурушрин хуьруьн К.Марксан колхоздин ири карч алай ругуд гъайван гиликна.

Къишлахрал фидай рекье къурушвиарин са тлимил хизанар Къиблепатан Дагъустанда амуькна, асул пай лагъайтла, Бабаюртдин къишлахрал агакъайди гъа Ж.Меьгамедован 1950-йисан 17-ноябрдин маса кагъазда тес-тикъарнава.

1950-йисуз Бабаюртдин чилерал атай къурушвиар, къишлахрин къадар ва абуру са районда хуьн фикирда къуртла, муькуь кье райондин колхозриз гьекъийла, пис шартлара хъанач. 1951-йисан сифте кьилерилай абуру а чилер чпин къвачихъ галкьлурун ва чеб гъаниз куьчарун патал чалишмиш хъана. Амма Бабаюртдин хуьтлуьн уьрушар пуд райондин арада пайна, Къурушрин колхозриз лагъайтла, лапгарни гъаз Астрахандин чилерал фин теклифна. Нетижакда и кардихъ галаз алакьалу яз, кьетидакъз аксивал авун башламиш хъана.

Документри шагьидвалзавайвал, Къурушрин колхозрин векилри, Астрахандин областда авай чилерал са шумудра фена, ана гъакъикь гьалар гъихьтинбуру ятла чир хъайила, а уьрушар къабулначир. И карни неинки ихтилат физвай мулкар яргъа хуьнихъ ва ана яд тахьунихъ, гъакъини виш йисаралди куьч хуьнин адет члурунихъ, лапагрихъ галаз санал къишлахрал куьч жедай хизанрин гьал хуьтлуьз гьикл жедагъа тайин тахьунихъ галаз алакьалу тир.

Ихтиярар гузвай къарар

Бабаюрт абурун истемешунрихъ галаз са гьалда къазвайтла, Астрахандин областдин баябанлух чуьллери дагъвийрин игътияжриз сакъани жаваб гузвачир. Азербайжандиз куьч жезвай агъалияр лагъайтла, и члавуз Куьрдемурда Къишлахрал куьч жедай хизанрин гьал хуьтлуьз гьикл жедагъа тайин тахьунихъ галаз алакьалу тир.

Ихьтин гьаларай эгечидай рехъ куьч хуьн тир. И кар ийидай ихтияр СССР-дин Совминдин 1951-йисан 10-январдин къарарди ганвай. 1952-1956-йисара республикадин кьенепата гуьгуьллувилин бинейраллаз чилер тлимил авай дагълух районрин колхозрин цлуд агъзур майишат (хизанар) дуьзенлухриз куьчарун теклифзавай.

Виликан хьтин куьчери умуьр гележегда давам тежедайдахъ инанмиш хъайила, сифтени-сифте къурушвиар куьчаруникай рахаз эгечина, а теклифдиз сифтени-сифте гьабуру гъай лагъана.

1951-йисан 27-февралдиз Дагобкомдин 6-пленумдал партиядин Докъузпара райкомдин секретарь Э.Мамедова, райондин экономикадин усал гьалдикай лугъналди, къейднай: "Чна колхоздин къвалах хъсандиз чидай майишатрин килевайбурухъ, райондин активдихъ галаз гъаф суьгъбетарна. Ахьтин фикирдал атанва хьи, колхозар къулухъ галамуькунин асул себеб гъайванар хуьдай бес къадар члурур тахьун я..."

Докъузпара райондин колхозар экономикадин жигъетдай лап зайиф хъанва ва исъатда чав гвай уьрушар райондихъ галкьлурун патал фагъумлу серенжемар къабулна клянда. Чалай аслу крар чна ийида.

Са шумуд гаф Къурушрин колхозрикая. Ам виридалайни еке хуьр я - 600 къвал, 2800 агъали. Ана члехи пуд колхоз ава, абурухъ районда авай гъайванрин къадардин 50%, цадай чилер - 141 га, векьер ядай майданар - 461 га, гъайванар хуьдай члурур - 4321 га ава. Къурушар гъуьлуьн дережадилай кьуд агъзур метрдин къакъанда авай дагълух хуьр я. Гатузни абурун колхозрин гъайванар Аз.ССР-дин мулкарал - Шагьдагъда хуьзва. Азербайжанвийри а дагъда авай члурур вах-

чунин месэла къарагъарнава, гъавилйай къурушвиарихъ гележегда ана лапагар хуьдай са жуьрединни умудар амуькьзавач, гьикл хьи, ана я гатун, я хуьтлуьн уьрушар авач. Я Къурушрин колхозривай гъукуматдивай къачунвай госкредитрин бурж вахкуз жезвач. Эгер колхозар дуьзенлухдиз куьчарзавагъа, Къурушар хьтин дагълух хуьр фикирда кьуна, гъадалай башламишна клянда.

Захъ ихьтин теклиф авач. Алай вахтунда Къурушрин колхозриз Бабаюрт районда, "ДАССР-дин 15 йис" совхозда, 20 агъзур гектардилай гъаф уьрушар гъа. Чи республикадиз а совхоздин чилерикай 18 агъзур гектар чара авунва. Гъа и 18 агъзур га ана авай Къурушрин колхозрихъ галкьлуруна клянда. Чебни, гъамиша яшамиш жез, гъаниз куьчарин, къуй гъана чуьлдин майишатдин къвалахрални машгуьл хуьрай, малдарвилелни".

Ихьтин теклиф гъа члавуз къурушви малдарин майилрихъ галаз къазвай (девлет хуьдай къишлахар, жуван хизан-хуьрни гъа гъанал вилик жен), гъавилйай абуру а чилер чпихъ галкьлурун ва Бабаюртдин зонадиз куьчарун са шумудра тлалабнай. Амма гъукуматди тес-тикъарнавай пландин бинедаллаз кьиле тухузвай куьчарунин къвалахдихъ тайинарнай къайдаяр авай. Абуру асаслу яз, сифтени-сифте яшайишдин шартлар жедайвал целди таъмин тир чилер авай, хуьрер кутадай чкаяр чара авуна кланзавай.

Бабаюрт ваь, Хасавюрт

СССР-дин Министррин Советдин 10-январдин къарардалди ДАССР-дин Совминдиз республикадин дагълух районрин колхозриз вахтуналди ишлемишиз гъай госфондунин къишлахрин чилерин ва госземфондунин цийиз кардик кутазавай уьрушрин (абур цик кутурдалай къулухъ) гъисабдай куьчардай чилерин фондар тешкилдай ихтияр гузвай. Амма и чилер чара авуни месэлада, куьчарунин комитетдинни ва чилин фондар чара авуниз мажбур тир хуьруьн майишатдин министерстводин арада еке гуьжетриз рехъ гана. Хуьруьн майишатдин министерстводи Дагобкомдизни Совминдиз къишлахрин чилер бес тежезвайвилйай, чилерин цийи фондар чара тавуна, дагълух чкайрин колхозар дуьзенлухура авай гъаф чилер гвай колхозриз куьчарун теклифзава. Куьчарунин месэлада 1952-1956-йисара гъа и теклифдин тереф хуьзва.

Ик, 1951-йисуз хуьруьн майишатдин министерстводи куьчарунин фондунин кутунвайди тек са участок хъана - виликан балкларин 37-нумрадин заводдин чилер. Куьчарунин фондунин чилерин члехи участок Хасавюрт районда чара авунвайвилйай хабар хъайила, къурушвиарин майилар гъанихъ элкъвена.

Докъузпара райисполкомдин председател Т.Асварова 4-июндиз ДАССР-дин хуьруьн майишатдин министерстводиз, Обкомдиз ва Совминдиз ракурдай чарче кхъизва: "...Къишлахрин гъалар акурла, колхозрин председателри Астрахандин областда члурур къабулуникай откъаззава ва Къурушрин колхозар цли чпин гъайванарни гъаз Хасавюрт райондиз куьчарун ва чпиз ана вахтуналди къазмар эцигдай ихтияр гун тлалабзава..."

1951-йисан 29-июндиз партиядин Докъузпара райкомдин 2-пленумдал рахадайла, Обкомдин хуьруьн майишатдин отделдин заведующий А.Абилвани куьч хуьникай лагъана: "Къурушрин хуьруьн колхозрин килевайбуруз, Астрахандин областда чилер къабул тавуна, Хасавюрт районда акъвазиз ва са гъазурвални авачиз, колхозчийр гъаниз куьчариз кланзава..."

Амма куьч хуьнин месэлани яргъал аватзава. Чара авунвай куьчарунин гъа са фондунин низ жедагъа тайин туш. Ведомствойрин жуьреба-жуьре чарара лагъайтла, Къиблепатан Дагъустандин дагълух чкайрай куьчардайбуру патал тешкилзавай чкадикай (населенный пункт) лугъзува. ДАССР-дин Совминдин ва Обкомдин къараралди 1951-йисан 17-майдиз Хасавюрт райондиз 800 майи-

шат (хизан) куьчарунин план тес-тикъарна: Ахцегъ райондай - 200, Рутул райондай - 300 ва Докъузпара райондайни - 300. Гъа ихьтин тайинсузвилйай галаз алакьалу яз къурушвиарни Астрахандин областда къишлахар патал чилер къабулунни яргъал вегъезва.

1951-йисан 11-июлдиз Обкомдин бюродал Къурушрин колхозар куьчаруник тади кутун лазим тирдакай лагъайдалай къулухъ 13-июлдиз Докъузпара райисполком К.Марксан колхоздин - 127, Энгельсан - 92 ва Тельманан 65 майишатдин колхозчийр (им эвелдай арзаар вугайбурун къадар я) Хасавюрт райондиз куьчарунин гъакъиндай тлалабунал рази жезва ва ДАССР-дин Совминдивайни и къарардал рази хуьн тлалабзава. Къейдна клянда хьи, арзаарни сиягъар фадлай райисполкомда авайди тир. Са патахъай райондин кьиле авайбуру, райкомдин секретарь Э.Мамедова теклифайвал, къурушвиарин гьал, куьч хъана, хъсанарун патал чалишмиш жезвай. Муькуь патахъай, гъа и йисуз куьч жез гъазур хъанвай Гъепцегъар, Хаважар, гъакъини гъевечли райондин саки са пай тешкилзавай Къурушар дуьзенлухдиз эвичайла, райондикай вуч амуькда лугъудай суаларни арадал кьезвай. И кардикай, 1951-йисан 12-майдиз 13-райдиртконференциядал рахадайла, Къурушрин Энгельсан колхоздин председател М.Балиева лагъанай: "Къурушвиар Хасавюрт райондиз куьчарунин гъакъиндай колхозчийрин умуми собраниянин къарар ва сиягъар кье варз идалай вилик из ва гуйгайди я, амма гилалдини чав жаваб агакънавач. ВКП(б)-дин райкомди ва райондин организацийри колхозринни колхозчийрин шикаятриз, арзаариз вахтунда жавабар гузвач".

Месэлада нукьтла эцигна

1951-йисан 18-июлдиз ДАССР-дин Совминдин председател А.Айдинбегова "Виликан 37-нумрадин балкларин заводдин мулкара Докъузпара райондин Къурушрин хуьруьн куьчарзавай К.Марксан, Ф.Энгельсан ва Тельманан тварарихъ галай колхозриз хуьр кутадай участок хъагъунин гъакъиндай акт" тес-тикъарзавай р-279-нумрадин тапурургъдал къул чугуна. Ана къалурунавай: "ДАССР-дин хуьруьн майишатдин министерстводин ва Хасавюрт РИК-дин хиве, куьчарзавай колхозрин иштираквални аваз, вад йикъан кьене цийи хуьр кутазавай 225 гектардин чилин участок, сергъят тирвал дестекар аклуруна, чара авуниин везифа тван". Нетижакда месэлада нукьтла эцигна.

Гъа ик, балкларин виликан заводдин мулкарал цийи хуьр кутадайдакй сифте яз ачухдиз раижнай. Къурушвиарин анжах чна винидихъ лагъай къарар акъатайдалай къулухъ Астрахандин областда авай къишлахрин чилер яваш-яваш ишлемишиз башламишна. Гила абуруз чпин хизанар ва гележегдин хуьр жедай чка тайиндиз чизвай. Чпин фикирда авайвал, хуьр жедай участок къишлахрал хъаначтани, гъа гъана тунвай уьрушрин патав гъа, техил цадай чилерни гъа гъанал ала, Хасавюрт шеьгер - станцияни яргъал туш.

Цийи чилерал хуьр 1952-йисан гатфариз (70 йис идалай вилик) эцигиз башламишнайтани, куьч хуьнин гъакъиндай асул къарар 1951-йисан четин шартлара чилерин жигъетдай кьиле фейи еке гуьжетра къабулнай. А члавуз къурушвиарин вилик акъвазнавай четин суалриз гъа къурушвиарни чпи жавабни гана.

Муькуь хуьрерин агъалияр хьиз, малдарар яз, гъа са вахтунда къурушвиарни тухузвай яшайиш абурулай тафаватлу жезвай, яшайишдин шартларни агъурбуру тир. Дагълара авай Къурушрин хуьре анин вири агъалияр гъакъзавачир (яни сергъятар гегьеншарунин игътияж авай) ва абуруз виридаз ана рузини гуз жезвачир. Гъавилйай виликрай Азербайжандиз физвай агъалияр гъарниз чклана. Къурушвиаривай гуьзлемишиз акъвазиз жезвачир. А члавуз къурушвиарни ва абурун регьберри къабулай регъят тушир къарарди, Хасавюрт районда чара авунвай чилер куьч хъана, гъана цийи хуьр кутуна, гъарнихъ чкъизвай жемят сад хъувуна.

Лезгийрин игитвилдин эпосдин сувар

Мердали ЖАЛИЛОВ

“Шарвилер чаз гьамиша герек я”, лагъанай игитвилдин эпосдин суварин гьамишалугъ тамадайрикай сад тир арифдар Агъед Гьажимурадович Агъева. Генани алава хъувунай: “Игитвилдин крариз чка гьамиша авайди я”. И гафарин гьахълувал алай вахтунда дуьньяда ва кылди чи Ватанда киле физвай гзаф крарини субутзава.

Шарвилдин игитвилдин руьгъ, къаст, весияр чи несилрини чпин ивидик кужумнава. Игитвилдин, Ватан, халкъ клан хъунин, хуьнин, кумек гуз агакьунин, гьахъвал патал къуватар гьайиф татунин ирс чи йикъарани давам жезвайди гзаф мисалрай аквазва.

Зун Ватандин Чехи дяведин игитрикай рахазвач. Абурун крар, ирс давамарзавай рухварни рушар къвачел акъалтнава! Им дамагдай кар я.

1999-йисуз Дагъустандал къецепатан чапхунчийрин вагъши клеретри гьужумайла, дагъустанвийри чпин къаст ва давамарзавай тарихдин рехъ гьихтинбуру ятла, дуьньядиз раижнай. Россиядин Президент (а чавуз Гьукуматдин Председатель) В.Путина лагъанай: “Икъван члавалди аз куьн хуш тир, гила лагъайтла, гзаф клан хъана... Куьне са куьн ваъ, Россия саламатдиз хвена!”

Шарвили къенин йикъара

И гафарихъ гьахълувал авайди алай вахтунда Украинада чи баркаллу къушунри тамамарзавай махсус серенжемдини къалурзава. Ана къетлен хаталу женгина уьткъемвал, мягъкемвал къалуррай сад лагъай Игитни чи хва - дагъустанви я! Нурмегъамед Гьажимегамедов... Нур хъурай эбеди вичин сурал - гьумбетдал...

Игитвилер къалурзавай рухваринни рушарин тварар чи телеэкранилай гьар юкъуз раижзава. Абуру вири, зи гьисабрай, Шарвилдин иви квай халисан игитар я. Абурун тварар цийи эпосра мадни къада...

Алай аямдин лезги рухварикай Ватандин сергъят хуьдайла, залан женгина чан гайи заставадин начальник Радим Халиков цийи Шарвили тушни?!

300 кас пассажирар авай поезд саламатдиз хвена, телеф хъайи ФСБ-дин капитан Артур Бабаев цийи Шарвили тушни?!

Тама жаллатрин гиле гъатнавай жегьил хизан къутармишун патал вич заминда акъвазай Игит Зейнудин Батманов цийи Шарвили тушни?!

Эхъ, Шарвилдин руьгъ, игитвилер давам жезва. Гъа тегъерда игитрикай цийи эсерарни чи къелемчийри арадал гъизва. Абуру вири санал къватл хъувуртла, халкъдин игитвилдин цийи эпосни арадал къевезва! Радим Халикован гьакъиндай чи публицист, гьакъятчи Нариман Ибрагъимова вижевай эссе - документрал бинелу повесть кхъена чи газетдани чапна.

Зейнудин Батманован гьакъиндай чи гзаф шаирри манийрин члалар туькьурна, газетдани абурукай чапна. Публицист Гъажи Ильясова Игитдин хизандикай еке повесть арадал гъана.

И цларин авторди “Мешебегидин мани” поэма - аллегориядинни гьакъикъатдин мах теснифна, ам ктаб язни акъудна...

Бабаев Артуран игитвикай гзаф ксари макъалаяр, риклел хъунар кхъена. Публицист Руслан Гереева кылдин ктаб кхъена, чапдай акъудна.

И цларин авторди Артуракай поэма-повесть кхъена, кылдин ктаб яз акъудна.

Шарвилдин руьгъ раижзавай эсерар мадни ава.

Абурун жергеда Дагъустандин халкъдин шаир Майрудин Бабаханова шиирралди кхъенвай “Келентар” роман, Дагъустандин халкъдин шаир Ханбиче Хаметовадин “Намусдин къаябар” драмдин члехи эсер (гъамни шиирралди кхъенва), Дагъустандин халкъдин шаир Арбен Къардаша клелзавайбуруз багъишнавай цийи роман “Вачле - хваяр”, мад ва мад члехи ва гъевчи эсерар гьалтзава.

Лезги халкъди игитрин крарал дамахвавайди, несилар ватандашвилдин руьгъдаллаз тербияламышзавайди чир жезва.

Бес ибурулай вилик чи клелзавайбурув сад-садан гуьгъуьналлаз Дагъустандин халкъдин писатель Къурбан Акимова агакьарай “Гъай тахъай гъарай”, “Дили дуьньядин чирагъ”, “Къилинж Къемер”, “Яру Ярагъ” (Къуьнухур Саидакай, Етим Эминакай, Миграгъ Къемеркай, Ярагъ Мегъамедакай) романар Шарвилдин руьгъ раижзавай тарихдинни философиядин, ахлакдин-

ни психологиядин эсерар тушни! Ингъе квез цийи шартлара чи халкъдин векилри Шарвилдин руьгъдиз ийизвай итиж ва гьурмет. Чахъ чи руьгъ, чи Ватан, чи виждан, чи гележег авайди гъа ихтин эсерри субутзава!

Адет яз, Шарвилдин сувар Ахъегъа Советрин Союздин Игит, летчик Валентин Эмирован памятник авай багда тухузвай. За къатлузвайвал, и кардин асул себеб Игитдиз ва игитвилдиз гьурметун, абуру гьамиша риклел хуьн герек тирди раиж авун патал ийизвай кар я.

Ци лезги халкъдин игитвилдин эпосдин сувар гъана тухудатла гьелелиг тайин хъанвач. Зи фикир сад я: гъина тухвайтлани, Шарвилдин руьгъдиз ла-йихлу къайдада ам тешкилун, чи халкъдин игитвилдин руьгъ мадни къудратлу, къуватлу, гьейратлу, адлу ийизвай мярекатринди хъун лазим я.

Вилик жергеда чи ветеранар, зегъметдин зарбачияр, гъунарлу спортсменар, тварван авай устадар, жумарт спонсорар (абур чахъ гила хейлин хъанва, сагърай чеб), хъсан тешкилатчияр ва насигъатчияр аваз...

Иншаллагъ, ик! женни ийида... Шарвилди чи халкъар мадни сихдиз агудда...

Веревирдер

“Фан ватан” - миллетчийринди?

Мердали ЖАЛИЛОВ, литературадин отделедин редактор

Украинадиз адетдин рахунра техилдин мяден, фу гузвай (“Житница”, “Незалежная”) чка лугъузва. Гила анаг фашистрикай, цийи миллетчийрикай - бандеровчийрикай михъи авун патал дяведин махсус серенжем киле тухуниз мажбур хъанва.

Вучиз ик! хъана? - суал къевезва вич-вичелай. Фу гузвай ватан - инсанриз ажал пайзавайди? Дуьньядин са къадар ампар сад хъана, фашизм, миллетчивал, инсансузвал вилик кутаз алахъун? Яраб инсанриз фу хлан-замач жал?..

Кылиз текъевезвай фикир амач. Амма, гьакъикъатда, алатай асирдин 91-йисалай гатунна, Украинада фадлай яракъризни азарриз, гьибетризни гъаразвилериз артухъ кимет гузвай. 2014-йисалай фашизмдин рекъл рази туширбуруз акъалтлай инсафсузвилелди дяве малумарна, саки 14 агъзур кас чандивай авуна. Донбасс гилани нацистрин тупаринни гуьллейрин харцик ква.

Украинвияр - бандеровчийр мус, гьик! арадал атана? Тарихдай малум тирвал, зи къатунрайни, и халкъдихъ, миллет яз, вичин тамамвал, садвал садрани хъайиди туш. И вилаят (мулкар) тарихда гагъ румвийрин, гагъ венгерин, гагъ османрин, туьркверин, гагъ шведин, гагъ немсерин, пара вахтара полякрин пацук хъайиди я. Ина шумуд жуьре халкъар, ивиар, адетар, гафар, крар акахънаватла гьик! гьисабда? Государстводин къурулушни абуруз Советрин девирда В.И.Ленина багъишна. Гуьгъуьнлай И.В.Сталина, рагъаклидай патан хейлин мулкар къватл хъувуналди, мадни артухарна. Н.С.Хрущев лугъудай “патриотди” украинвийрин иштагъар лап виниз акъудна. Гьик!?

И мукъвара “Рен ТВ” каналдай (11-март) “Совбез”, “Россия - 24” каналдай “Украина вуч я, гъинай я?” лишандик кваз тешкилай программаярани раиж авурвал, Н.Хрущева вичин хуси ниятар, къисасар элекарун, тарихда вичи авур къван гъалатлар клевирун патал, И.Сталин хътин регъбер къейивалди, Компартиядин бинейар къарсурдай, эхирни ам чуклурдай крарик кыл кутуна. Сталинан “культ” лугъудайди ХХ съезддал критика авун а крарин эвел хъана. Сталин “русвагна” - Компартиядин намус, гьейрат къацурна, Хрущева вичин культ цава туна.

Къвед лагъай “викегъвал” - Украинада нацистрални фашистрал, бандеровчийрал чан хун ада 1955-1956-йисара тухвай “менефсидихъ” галаз алаквалу хъана. Ватандин Чехи дяведа, адалай гуьгъуьнизни Советрин гьукуматдин аксина къвалахай (дяве тухвай) вирибуруз азадвал гана. Ибурун кылел украинвийриз Крымни багъишна (1954-йис).

Адалай гуьгъуьниз чи государстводин киле хъайи вири руководителри (гъам Украинада, гъам Москвада - центрадани) Украинадиз садахъни авачир хътин мужкинвилер гана. Революциядлай вилик лежберинди яз хъайи Украинадикай Советрин девирда виридалайни вилик фенвай промышленностдин, илимдинни культурадин республика авуна. Гъеле гъа вахтара (60-70-йисар) Украина СССР-дикай хъудунин, Москвадлай аслу тахъунин теклифар са шумудра вилик эцигайди риклел хъизва. Щербичкий лугъудай тапан коммунист, гзаф йисара Украинадин компартиядин ЦК-дин киле хъайиди, Хрущеван кар мадни вилик тухвайбурукай сад яз къалурзава. Украина ва украинвияр чпин къетленвилер, артуханвилер, кылди яшамаш хъана кланзавайди яз малумариз хъана. Миллетчивилин цлай, гум акъалтзавай несилрин

меф-тера твазвай. СССР чуклурник кыл курубурукайни сад Украинадин векил Леонид Кравчук хъайиди тарихда гъатнава.

Эхъ, 1991-йисан декабрдиз гъада Ельцинахъ, Шушкевичахъ галаз санал СССР хътин государство мад герек туширди яз малумарна. Гила украинви миллетчийрин иштагъар мадни къати хъана. И кардик Америкадин ва Европадин вири миллетчийри цлай кутуна. Украина Россиядиз акси къуватдиз элкьурна.

Гьик! лагъайтла, ина виликан гетманринни махнойрин, петлюровичийринни бандеровчийрин тухумар амай. Абуру садрани са халкъдихъ ва я са къурулушдихъ галазин са меслятдал атайбуру туш. Гьибур вилик акайтла, гъабуруз луквал ийиз, чинеба класиз хъайибур я. А.С.Пушкинан “Полтава” поэмада гетманрин хаинвал гьихтинди ятла, хъсандиз къалурнава. Стхади стха ягъунир ирсиникай Гоголан “Тарас Бульба” повестда мадни ачухдиз суьгъбетнава.

Гъавилай, тарихдин гзаф документри шагъидвалзавайвал, Москвадиз аксивал авунин буьтрук украинвийрик гъеле Х-XIV асирра квай. А буьтрук иниз Европада католитри гъана... Анжах Богдан Хмельницкийди сифте яз украинвияр Москвади хуьдайди чирнай. (XV асир). Гила миллетчийри Хмельницкийни хаинрин жергеда тунва.

Ихътин ивидин иесияр Америкадинни Великобританиядин, гъак! немсеринни махсус къуллугъриз чпин члалал гъун четин тушир. Хаинвилдин звал юзурун, маса къачун акъван четин къвалах туш. Фашистрин Германияди СССР-дал гьужумай сифте йикъарилар украинви миллетчийри гъабуруз къуллугъна. Дяве куьтягъ хъайидалай къулхъни, саки 1952-1954-йисаралдини дяведа хаинвал авурбуру, тамарани чуьллера чпин мукар кутуна, хаинвилдин (диверсиядин) къвалах давамарзавай.

1991-йисалай Украинада государстводин килин сиясат яз миллетчивал - фашизм вилик кутуна. Килени америкави “пешекарар” акъвазна.

Ющенко хътин Америкадин гъилибанди Петлюра, Шухевич, Мельник, Бандера хътин хаинар, миллионралди украинвияр фашистрин лагеррани шахтайра къирмишуниз рехъ гайибур, игитар яз малумарна. Гитлеризмдин пайдахар, маршар, яржар майданрал акъудна... Тамам 30 йисуз украинви аялриз цийи тарих, фашистрин идеяра хъсанбуру яз чириз хъана. Къенин несилдин векилриз, гила чи уьлкведа къадагъа алай “Айдар”, “Азов”, “Правый сектор” хътин ва маса яракълу, къанунсуз тешкилатра тербия къачурбуруз, гила Донецк, Мариуполь, Луганск тупарай язавайбуруз, ажуз, ялгъуз аяларни яшлурбуру подвалра туна, фу-яд тагана, гишилани мекъила рекъизвайбуруз Гитлер чпин буба, Бандерани Шухевич, маса хаинар чеб хвейибур хъиз я.

Амма Украина хуьн патал миллионралди советрин аскерар телеф хъайиди риклелни гъизвач.

Халисан игитар хаинар хъиз къалуриз, гьакъикъи геноциддив эгечайла, Москва, чи вири общество са фикирдал атана, махсус серенжем киле тухунив эгечина.

Украинада фашизм, миллетчивал вилик фена. Мефтер чкадал тахъайла, акъалтзавай несилриз тарихдай гьакъикъи чирвилер тагайла, арадал маса идеология къведачни?

Советрин девир анжах 70 йисанди хъана. Адан са пайни дявейрани мусибатра, чуклурунрани эхцигунра акъатна. Чахъ душманар вири девирра авай. Гилани ама. Советрин девирда абуру мадни гзаф хъана. Чи агалкъунрал пехил яз, чи девлетра вил аваз. Гилани а члулар къуватар Тимил хъанвач. Гъавилай чун чи уяхвал, садвал, къудратлувал, гьейратлувал паквилелди хуьниз мажбур я.

Лезги Няметан - 90 йис

Кьиникъилай гуьгъуьниз
давам жезвай уьмуьр

Шаирдикай рикел хьунар

Азиз МИРЗЕБЕГОВ,
филологиядин илимрин
кандидат

Каинатда цавун чинал алай гьетер вири сад туш: садбур экуь я, садбур - зайиф, садбур чехи я, садбур - гьвечи. Анжах цава гьар са гьетрез вичин чка ава, гьар са гьетрени цавун чиниз вичин жуьреда гуьрчегвал гьизва.

Поэзиядин цаварни гьакъ я: инани экуь гьетерни ава, зайифбурни, чехи гьетерни ава, гьвечибуьрни. Халкьдин руьгьдин тарихда абуруз гьар садаз вичин чка, вичин лайихвилер ава.

XX асирдин кьвед лагъай паона лезги поэзиядин цаварал экуь гьед хьиз куьквей шаиррикай сад чи арадай вахтсуз фейи Лезги Няметан я. Ада лезги эдебиятдин ва жемиятдин уьмуьрдин тарихда члуриз тежедай гелер туна. Ам гьам вичин эсерралди, гьамни чи милли ихтияррин патахъай кьиле тухвай женгиналди чи халкьдин милли кьанажагъ хкаж хьунин ва ам вилик финин карда чехи роль кьугъвай ксарикай сад я.

"Арифдар ва художник са члавузни дагъдин кьакъанрал секиндив ацукьна акъваздач. Халкьдиз хилас хьунин ва сабур гуьнин режьер жагърун патал абур чебни халкьдихъ галаз санал азиатдик хьун герек я" - лагъанай Л.Н. Толстой. Лезги Няметан гьахьтин кас тир. Ада халкьди члуьгъвай вири азабар-азиятар вичин хамуналди гьиснавай. Адаз алатай асирдин 30-йисарин четинвилер, гишинвилер, заланвилер, Ватандин Чехи дяведдин йисарин цияр, зиллетар, гуьгъуьнин девирринни кьанунсузвилер, тоталитарный режимдиз хас вири кимивилер вичин вилералди акунвай. Шаирди, Максим Горькийди лагъайвал, "уьмуьрдин университетар" куьтягнавай.

Алай йисуз Лезги Няметан дидедай хьайидалай инихъ 90 йис тамам жезва. Гьавилай заз и чехи шаирдихъ галаз алакьалу са шумуд агьвалатдикай, крарикай рахаз кланзава.

* * *

Зун Лезги Няметахъ галаз 1980-йисан зулуз таниш хьанай. Ада а члавуз Кцлар шегьерда эдебиятдин "Рикин гаф" кваталдиз режьервалзавай. Зунни гьа члавалай кваталда иштиракиз эгечнай.

"Рикин гаф" кваталдин за иштираккай сад лагъай ижласда (зун ягьалмиш туштла, ам 1980-йисан ноябрдин сад лагъай гьяддин юкьуз кьиле фенай) Азербайжандин писателрин союздай Эмир Мустафаева иштиракзавай. Ам Бакудай тапшургуьдалди ракурнавай. Эмир Мустафаев вичин эсерар азербайжан члалал кхьизвай хуьлуьхъви лезги тир. Лезги члал хьсандиз чизвайтлани, ам чяхъ галаз азербайжан члалал раханай. Ада вичин ихтилат азербайжан члалал тариф, ам таблгий авунилай эгечнай ва эхирдай ада вичиз ахварарни азербайжан члалал акъваздайди кьейднай. Ахпа ам, кваталдин ижлас куьтягъ жедалди акъваз тавуна, хьфенай.

Э. Мустафаев хьфейдалай кьулухъ Лезги Нямета чун адан везифадин гьавурда тунай. Кваталдин ижласда иштиракдалди вилик абур санал суьгьбетар авунвай. Адан суьгьбетдин мана-метлеб, Лезги Нямета чаз ахъайвал, ихътинди тир. Азербайжандин писателрин союздиз Кьубада чпин филиал ахъайиз ва гьа филиалдин председателвиле Эмир Мустафаев рахуриз кланзавай. Амма са шартлуналди: ада Кцлар, Кьуба, Хачмаз зонада авай лезги члалал кхьизвай шаирриз ва гьикаятчийриз азербайжан члалал кхьиникай рахазвай. Ада Лезги Няметаз ачухдиз лагъанвай: "Къез куь ктабар акъатна кланзава, писателрин союздиз кьабулна кланзава, куьне анжах азербайжан члалал кхьиникай рахазвай". Лезги Нямета гьасятда "чун са шеле самарихъни са шеле цамарихъ халкь маса гудайбурукай туш" келимадалди адан гаф атланвай ва гьа себеддалди Э.Мустафаевавай кваталдин членрин вилик и гаф мад ачухдиз лугъуз хьаначир.

Зун шаирар кхьиникъ мектебда авай йисарилай эгечнай. Мектебда тарсар азербайжан члалал гузвай. Урус члалаз чара авунвай сяттерин кьадар урус мектебра кьецепатан чларин тарсариз чара авунвай сяттерин кьадарив сад тир, хуьруьн ктабханада авай художественный ктабарни вири - азербайжан члалал. Лезги члалал я мектебда тарсар кьиле физвачир, я и члалал клелдай са ктаб авачир. Гьавилай зун жуван кьелемдин сифтегъан тежрибаяр а члавуз заз са бат чизвай азербайжан члалал авуниз мажбур хьанай.

"Рикин гаф" кваталда иштиракиз эгечлай сад лагъай йикъалай Лезги Нямета зун гьавурда тунай: "Масадан члалакай ваз члал жедач. Члал инсандиз дидедин некледихъ, ивидихъ галаз кьезва. Чун гьикъван алахъайтлани, маса чларал чавай, гьа миллиетрин векилривай хьиз, хьсандиз кхьиз жедач".

Ахпа ада заз ихътин са ихтилат авунай.

Бакуда Педагогикадин институтда клелдай йисара Лезги Нямета азербайжан члалал шаирар кхьизвай. Са юкьуз вичин шаирар ада чпиз тарсар гузвай муаллимрикай ва гьакъни

Азербайжандин твар-ван авай гьикаятчийрикай сад тир Исмаил Шихлыдиз кьалурнай. Муаллимди вичин студентдин шаирар дикъетдивди клелна, адаз меслятнай: "Буна жуван дидед члалал кхьихъ. Ваз халисан шаир жез кланзава, анжах дидед члалал кхьин лазим я".

Исмаил Шихлыдин гафарикай бейкеф хъайи жегил шаир институтдин профессор, машгур литературовед ва критик тир Михаил Рефилидин патав фена, вичин кхьинар гьадазни кьалурнай. Михаил Рефилидини адаз Исмаил Шихлыди хьиз лагъанай ва алава хьувунай: "Ви шаирра манани ава, образарни, амма абур са затт вуч ятлани бес жезвач. Амни риклериз гьахъдай чимивал я. А чимивал ви шаирриз анжах буна жуван дидед члалал кхьейла кьведа".

Гуьгъуьнлай жегил шаирди вичин шаирар дидед члалал кхьиз гатуннай.

* * *

Лезги Няметан твар иллаки ихътин са дуьшуйшдилай кьулухъ районда гзаф машгур хьанвай. Са сеферда Кцлариз Бакудай Азербайжандин бажарагълу шаиррикай сад тир Гуьсейн Ариф атанвай. Партиядин райкомдин пропагандадинни агитациядин отделдин заведующийди тешилка, Кцлар шегьердин медениятдин квалле адан поэзиядин мярекат кьиле тухузвай. Гуьсейн Ариф вич хьсан шаир тиртлани, адаз сегьнедилей шаирар клелдай бажарагъ авачир. Жемятди адан шаирриз гзаф сугьулвилелди яб гузвай. Мярекат кьиле физвай са зур сятдилай инсанар чклиз гатуннай. Кар икк акур райкомдин отделдин заведующийди залда ацукьна, Гуьсейн Арифаз яб гузвай Лезги Няметаз гаф ганай. Няметан муаллим зурба шаир хьунилай гьейри, адахъ вичин шаирар сегьнедилей хьсандиз клелдай бажарагъни авай. Чпин ватангъли сегьнедиз экъечнаваз акурла, Кцларин жемятдал саки чан хтана. Акъван гагда хъфиз гьазур хьанвайбуьрни, залдай кьецел экъечнавайбуьрни хтана, чкайрал ацукьна. Гуьлу капаралди абур са шумуд сеферда шаирдиз сегьнедиз эвер хьувуна. Инсанрин патай Лезги Няметаз авай чехи гуьрмет акур Гуьсейн Арифа эхирдай, сегьнедиз экъечна, малумарнай: "Жемятар, и Лезги Нямет рикливайни чехи шаир я. За жуван адан сухта яз гьисабзава...". Ихътин гафарилай кьулухъ кцларвийри адазни капар янай...

* * *

Лезги Нямета Кцлар шегьерда ва Кцлар райондин хуьрера "Рикин гаф" кваталдин членрин иштиракдалди шаиратдин мярекатар кьиле тухудай. Лезги Няметан, Кьудрат Велиханован, Медет Эрзиманован, Зерифа Кьасумовадин шаиррикай иштиракчийриз гзаф хуш кьведай.

* * *

"Рикин гаф" кваталда иштиракиз эгечлай сифте вахтара са сеферда за Лезги Няметаз суал ганай: - Няметан муаллим, куьн са шумуд ктабдин автор, машгур шаир

я. Куьне куьн бахтлу кас яз гьисабзавани?

Ада жаваб ганай:

- Шаиррин тайифа Аллагъди бинедилай бахтсуз яз халкънавайди я. Иллаки бахтсуз са халкъдин шаир са члавузни бахтлу хун мумкин туш!..

Гьелбетда, Лезги Нямета, шаиррин тайифа лугъудайла, халисан шаирар фикрда кьунвай, алай девирда пайда хьанвай ихътин чларарбанар ваь...

* * *

Эдебиятдин кваталдин режьер хъайи йикъалай Лезги Няметаз вичи кваллахзавай мектебда са ставкадилай виниз са сятни ганачир. Шаир квалалахли, мехъеррички, ясдани са костюмар алаз жедай. А члавуз адан пуд велелди Урусатдин шегьера институтра клелзавай. Гьиле гьукум авай ксари шаир кесибвилини менгенеда акк тунвай хь, адавай я тандал са кьат абурлу партал алуьклиз жезвачир, я вичин студент аялриз бес кьадар пул ракурриз...

* * *

Кцлара Няметан твар алай ксар кьвед авай. Сад шаир Лезги Няметан тир, муькуьди педагогикадин илимрин кандидат, алим Няметан Няметов. Са сеферда абур куьнедай тлуз санал фидайла, рекин кьереда авай дараматдин вилик яшлу итимар ацукьна, шеш-беш кьугъваз жеда. Кьве Няметан абур салам гана алаатайдалай кьулухъ анал алай патахъай атанвай жегил итимарикай сада муькуьдавай хабар кьада:

- Алатна феи и итимар вужар я?

Абурукай хуш авачир сада лугъуда:

- Вужар жеда кьван, чулав Няметанни кваса Няметан я!

Лезги Няметан кьумрал яklarин итим тир. Алим Няметан чинал чуру кьери акъатнавай. Гьавилай туькьул риклер авайбуру чеб алачир чкайрал абурукай садаз - Лезги Няметан - чулав Няметан, муькуьдаз - алим Няметан - кваса Няметан лугъудай.

А члавуз анал алай кьуьзуьбурукай садаз а гаф лагъай итимдикай гзаф хьел атанай ва ада векьидакъз икк жаваб ганай:

- Буна чехи кьелет ийимир... Абуру чулав Няметанни, кваса Няметан ваь, шаир Няметан алим Няметан я. Патав гвай дагълар аскан аквамир. Сивий акъуддай гаф чурурна акъуд!..

Са сеферда милли менталитетдикай, милли психологиядикай гаф кваталай, Лезги Нямета лагъанай: "60-йисара са азербайжанви гьикаятчи вичин са эсердик ихътин гафар кутунай: "Вун, нетрекай хьел атана, перем цуьз вегъезвай лезги хьиз, вуч кьапарай акъатнава?!" Чна, а писателдиз буна чи халкъдикай вучиз ягъанатарзава лагъана, ачух чараралди, памфлетралди жавабар ганай. Амма вахтар алаатайдалай гуьгъуьниз зун гьавурда акъуна: нетрекай хьел атана, перем цуьз вегъин чи милли кьилихдиз хас я. Им чи халкъдин бахтсузвилери-

кай сад я". Чи милли менталитетдиз хас чуру кьилихрикай садни чун жуванбуьрал пехил хьун я лугъудай ада ва мад ихътин са мисал гьанай: "Кцлар шегьерда жуван кваллин вилик за са тутун тар цанай. Са тими члавалай чи кьунширикай са мердимазарди адан винел еке са кьван вегъена. Тутун кьелем кьванцин кланик акатна. За а кьелемдикай мад тар жедач лагъана фикирнай. Амма гатфарихъ а кьелем кьванцин кланикай винел хкаж хьана, пеш ахъайи за кьван адан винелай алудна, адан кьерехар михъна, кьелемдин кланиз пер яна, аялар агатна, адан хилер хун тавурай лугъуз, ам цацарин жуьгундин юкьва туна. Са шумуд йикъалай мад са ни ятлани ам кланелай чукулдалди атлана, са патахъ гадарнавай. Зун саклани и кардин гьавурда акъазвачир. Фикризавай за: яраб и тутун тарци низ манивалзавайтла?! За икк веревирдзавай члавуз зи патав кьуншидаллай са агъсакъал атана ва ада зун гьавурда туна: "А кьелем эгер чехи хьанайтла, кьуншири адалай тутар нез, адан сериндик динжаллиз, ам цана арадал гьайидаз, эгер ам сагъ ятла, алхиддай, сагъ туштла, рагъмет гьидай. Ихътин кваллахли, якин хь, са бязи пехил риклериз хуш туш. Гьавилай абур а кьелем "вахтунда" тергна..."

* * *

1985-йисан 27-июндиз партиядин Кцлар райкомдин бюродал са месэла эцигнавай: "Коммунист Лезги Няметан вичин художественный эсерра рехъ ганвай гьалатриз килигун".

Зун а ижласдал хьанач. Вучиз лагъайтла, а вьедда за Махачкъалада ДГУ-да клелзавай ва зун гатун сессияда авай. А бюродал хъайи кваллахар заз гуьгъуьнлай Лезги Няметан вичи ва гьакъни кваталдин маса иштиракчийри ахъайнай. Агдадихъ гуьзвай малуматар за гьабур авур суьгьбетрал бинелу хьана кьенва.

А члавуз партиядин Кцлар райкомдин сад лагъай секретарь Султангамид Шагьмерданан хва Гьажибалаев тир. Бюродин ижлас гьада тухузвай. Анал Бакудай атанвай КГБ-дин са генералди ва гьакъни КГБ-дин Кьубадин отделенидин кьуллугъчийрини иштиракзавай. Сифте С.Гьажибалаев вич яргалди раханай. Адан рахунрай малум хъайивал, пуд касди - Акиф Алиханова, Магьсим Магьсимова ва Мегьамед Агъади - Азербайжандин КГБ-диз чар кьенвай ва а чарче абур Лезги Няметан кьати са миллетчи тирди, ам Советрин Союздин идеологиядиз ва азербайжан халкъдиз акси экъечзавайди субтитиз алахънавай. С.Гьажибалаева вич ихътин крариз акси тирди ва идалай кьулухъ Кцлар районада ни вич лезги я лагъана, кьил хкажайтла, вичи адан кьил атлуз ва я мез дувулрай акъудиз тадайдни малумарнай.

С.Гьажибалаевавай гуьгъуьниз, партиядин Кцлар райкомдин пропагандадин ва идеологиядин отделдин заведующий Гьажи Манафов, Кцлар шегьердин 3-нумрадин мектебдин директор Евгений Александрович Щубин ва Лезги Няметалай Азербайжандин КГБ-диз шикаятдин чарар кьенвай чларарбанар раханай. Абуруни Лезги Няметан миллетчилей, азербайжан халкъдиз акси хьунай ва "антисоветизмдай" тахирлу ийизвай. Эхирдай Лезги Няметан вич раханай.

(Кьатлама)

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

Чун и мукъвара Дербент шегъерда хуьруьн майишатдин ярмаркадиз фенвай. Ина чи вил “Гьалал” къенвай продукцияда акъуна. Павильондин дезгедихъ, верчер ва маса як къачуз, инсанрин учир галай. Са упаковка гъиле къуна килигайла, ам “Гюней” твар алай компаниядин продукция яз хъана. “Гюней” гаф акурла, (чи “гуьне” гафунин диб тир) им, гъина авачтлани, чи патан продукция лагъай фикир атана. Мукъувай таниш хъана, хабарар къуна, малум хъайивал, ам Мегъарамдхуьруьн райондин Оружба хуьруьн мулкунал эцигнавай инвестпроектдин къушчивилин ООО “Гюней” фабрика я.

ООО “Гюней” фабрикадин генеральный директор **Сергей Борисович Виноградовахъ** галаз авур суьгьбетдай малум хъайивал, Кьиблепатаг Дагъустандин экологиядин рекъяй михъи районда авай “Гюней” фабрика, диндин ва биохатасузувилин къайдайрал амал авуна, къушарин як гзаф дережайра гьасилзавай, республикада авай алай аямдин сад лагъай агалай комплекс я. Ина верчер, уьндуьшкаяр, уьргегар, къазар ва цесаркаяр хуьнни ийиз-

завай. Федеральный члехи бренддин продукция маса гунин сергъятар гегъеншариз, са карханада кьвалахна. Малум тирвал, уьмуьрда бязи вахтара чаз хабарни авачиз дегешвилер жеда. ИкI, къушчивилин “Гюней” фабрикадихъ галаз пуд вацра консультант хуьниз талукъ яз кутунай икърар ругуд вацра мад давамар хуьвуна. Жегъил коллектив галаз цийиз арадал къевезвай компаниядал гьалтзавай четинвилериз дурум гунин, производстводин алакъаяр мягкемарунин, цийи технологияр, гъамиша дегешвилер кухтаз, кардик кутунин кьвалахри пешекарвилелди идара авун истемиззавай. За фикирзавайвал, фабрикадин иесирийр за кьвалах идара ийизвайвал хуш хъана ва са тIмил вахтунилай заз карханадин регъбервилерин къуллугъ теклифна. Гьелбетда, и карди зак руьгъ кутуна ва за са куьруь вахтунда къушчивилин хилеи сирер чириз гатунна. Хъсан кар ам хъана хьи, залай чун санал вилик фидай, кар чидай пешекаррин коллектив кватIиз алакъана.

■ **Ингъе ругуд йисуз куьне ина кьвалахзава. И вахтунда карханадихъ дамахдай хътин агалкъунар хъанани?**

- За чи карханадал, сад тир коллективдал дамахзава. Чна лап вижевай пешекарвилерин дережа авай къурулуш арадал гъанва. “Гюней” карханада 130 кас

зим я. Чнани чи карханадин сергъятар гегъеншардайвал я. Чахъ къушар члехи ийидай цийи корпус эцигдай проект ава. Генани, чна жуван продукция хсусидакъаз гъялунизни кьетен фикир гузва. Гележегда чаз акъудзавай метягъдин линейка гегъеншардай фикирарни ава.

■ **Гъукматди куь бизнесдиз куьмек гузвани?**

- Чна госорганихъ галаз сих алакъада аваз кьвалахзава. Россияда къушчивилин хел фадлай субсидияр галачиз вичи-вич таъминарзавайди я. ГьакI ятлани, чаз гъукматди тадаракар, улакъ ва къушчивилин хилез герек авай производстводин шейэр къачудайла, куьмекдин гъил яргъи ийизва.

■ **Сергей Борисович, куь кьвалахда виридалайни четин вахт гъим хъана?**

- Са гъихътин ятлани вахт къейд ийиз жедач. Кьвалахзавай вири вахтунда гагъ ина, гагъ ана четинвилер ацалтда. А четинвилерай чун лайихлудаказ экъечIзава. Амма рикIел аламай четин вахтари-кай сад къуьлерин бегъер тIмил хъайи йисар я. Кархана патал къуьл, гъажибугъда къит хун лап къурхулувал я. ГьикI лагъайтIа, карханадин 70 % харжар верчериз гузвай емдиз акъатзава. Адан къимет багъа хъайила, суьрсетдин къиметни хкаж жезва.

Карханадин сергъятар гегъеншарда

ва, кутунни. Карханадин коллективди муьштерийрин патахъай къайгъударвал чIугъазвайдакай, абуру, “Гьалал” стандартди истемиззавайвал, вини дережадин ери аваз гьасилзавай продукциядиз ганвай сертификатри шагъидвалзава.

Карханади продукция токсичный элементрин пестицидар ва антибиотикар квачиз акъудзава. Фабрика анжах алай аямдин дуьньядин лидеррин тадаракарлади таъмин я. (Plasson, Rotem (Израиль), Petersime (Бельгия), Chor-Time (США), Iinco (Дания))

Ана муьштерияр патал агъадихъ галай продукция гъазурзава: михънавай, муркIада тунвай къушарин жеңдекар, тайин къайдада упаковкада аваз къилди-къилди лувар, кIвачер, хурун як, ютурар ва гъакIни рикIер, лекъер, дуркIунар, гарданар ва масабур.

2021-йисуз карханади саки 492 миллион манатдин къушарин як маса ганва. Им, 2020-йисав гекъигайла, 39 % гзаф я. Гъилиз атанвай михъи къазанжи 53,6 миллион манатдив агакъна. 2020-йисав гекъигайла, им 127 % гзаф я.

■ **Сергей Борисович, куьн и кьвалахдал фадлай машгъл яни?** - хабар къуна за.

- Къушчивилин кьвалахда зи тежриба акъван гзаф туш - 2016-йисуз заз иниз гьасилзавай продукция маса гунин карда консультант яз кьвалахиз эверунилай башламиш хъана. Эвелдай саки 16 йисуз за недай-хъвадай шейэр гьасил-

кьвалахдалди таъминарнава. Чи карханади гьасилзавай продукциядин къадар Дагъустанда саки сад лагъай чкадал ала. Суьрсет гьасилунин рекъе производстводин вири къадар кардик кутуналди, чна Дагъустанда виридалайни гзаф къушарин як гьасилзава. Гъамиша ихътин къадарда аваз дережа хуьн гзаф четин я. ГьакI ятлани, чи тупламиш хъанвай коллективдин зегъметдиз килигна, ООО “Гюней” республикада вилик жергейра ава.

■ **Конкуренциялай гуьгъуьна амукъ тавун патал куьне кьвалахда гъихътин сирерикай менфят къачузва?**

- Лугъун хьи, ахътин сирер авач. Виридалайни кьилин сир алай вахтунин базарда гуьжетунрин четин шартIара гьасилзавай продукциядин ери вини дережада аваз хуьз алакун я. Чна адетдин технологиядалди вичиз тешигъ авачир продукт гьасилзава. Чна къушар члехи ийидайла, жуваз акъваздай къимет агъузарна, менфятлувал хкаждай къадагъа авунвай шейэр - антибиотикар, якIунни кIарабрин гуььр ва масабур абуруз гузвач. Чи кьилин макъсад муьштеридиз ери авай, сагълам, хатасуз продукт гун, ам мад сеферда, чна гьасилзавай продукт къачуз, чи патав хкведайвал авун я.

■ **Квехъ мукъвал вахтара бизнес гегъеншардай фикирар авани?**

- Дугъриданни, чи карханадин вири цехри тамамдиз кьвалахзава. Гъихътин кархана хъайитлани, ам вилик фин ла-

Гъил къезил, рикI михъи

Райсудин НАБИЕВ

Зугъраба мектебда кIелай йисар зи рикIел хъсандиз алама - 6-7-классра за адаз урус чIаланни литературадин тарсар ганай. Аялрин арада ам дерин чирвилералди, жемиятдин хийирлу краа активный хъуналди тафаватлу тир. Члехи-гъвечли чидай, зайифдаз куьмек гудай, вичик тахсир квайла, ада багъишламишун тIалабдай. Мектебдин йисар акунатана акъатна.

ШАЙДАЕВ

Зугъраба 1955-йисан 30-мартдиз дидедиз хъана. Хайи Курхуьруьн юкъван мектеб 1973-йисуз агалкъунралди куьтягъна. Майишатда са тIмил вахтунда кьвалахдайдала ва армияда къуллугъ авурдала кьуллухъ 1976-йисуз ам Санкт-Петербургда и з физва. Гъеле мектебда кIелдайла, ада вичихъ экономист хъунин фикир авайдакай лагъанай. И къастуналлаз ада Санкт-Петербургдаин госуниверситетдиз документар вугузва. Агалкъунралди имтигъанар вахкай адакай студент жезва. Азад вахт ада библиотекайра алава литература кIелиз акъуддай. Университетда хъсандиз кIелни ийиз, общественный тапшургуьярни тамамариз хъайивилай Шайдаеван тIвар еке коллективда магъшур хъана.

Университет дерин чирвилер аваз куьтягъай 1982-йисуз Зугъраб Шайдаеваз шегъердин Горный институтдиз кьвалахал теклифзава. Гъа са вахтунда ам илимдин кьвалахдални машгъл жезва. Ам шахматрални устаддиз къуьгъадай, шегъерда тешкилиз хъайи акъажунрани иштиракиз, приздин чкаяр къадай. Хуьруьз хтайла, мехъерарна, юлдашни галаз Санкт-Петербургдаиз хъфена. Ина Хо Ши Минан проспектада 14-мертебадай адаз кIвалерни гана.

Шайдаев Зугърабан ва адан юлдаш Назира муаллимдин хизанда кье веледдиз тербия гана. Чирвилерин къиметлувилин гъавурда авай абуру къведни кьилин образование къачунвай пешекарар я.

Жегъил экономист Зугъраб Шайдаев пиво гъазурзавай «Балтика» заводдин финансин отделдин начальниквилерин къуллугъдал хутахна. Кье вацралай, 1991-йисуз, адаз мукъвара тешкилнавай «Коломяги-ретро» ЗАО-дин финансин директорвилерин къуллугъ теклифзава. Пуд йис алатайла, кьвалахдин гъавурда хъсандакъаз гъатнавай экономист Зугъраб Турабович «Коломяги-ретро» компаниядин генеральный директор жезва. Къенин юкъузни ада и къуллугъ кьиле тухузва.

Ада эцигунрин рекъяй са жерге цийивилер, проектар кардик кутуна ва кьилиз акъудна. ЧIанвай хуьрерал, гадарнавай чкайрал чан хкизва. Кьвалахда эцигунардай цийи, къезил материалар гегъеншдиз ишлемишзава. Санлай Зугъраб Шайдаеван гуьзчивилик кваз 75000 кв. метрдилай артух яшайишдин кIвалер эцигна вахканва.

Гатун вахтунда Зугъраб Шайдаев хуьруьз хквезва, герек чкайриз, мектебрин ремонтриз куьмекар гузва, рекъер туькIуьр хуьунин карда иштиракзава. Месела, 1-нумрадин мектебдиз ада дакIарар, ракIарар дегешарун патал 300 агъзур манат багъишна. Агъа СтIалдал, Сулейманан музейдин вилик эцигнавай шайрдин памятникни Зугъраб Турабовича вичин харжидалди Санкт-Петербургда гъазурна, хкана.

Районгъилири, ван хъайи масабурни адаз чухсагъл луьгузва. Зугъраб Турабович рикI михъи, мерд инсан я. Уьлкве, халкъ патал авунвай баркаллу кьвалахрай Зугъраб Турабович Шайдаеваз республикадин руководстводиз 2022-йисан мартдиз “Дагъустан Республикадин халкъдин Игит” лагъай тIвар гана.

Чаз адахъ мягкем сагъламвал, мадни агалкъунар хъана кIанзава.

Тербиядин месэлайрай

“Четин” аялрихъ галаз кІвалах

(Сад лагъай пай)

Нариман МАМЕДОВ,
журналист-педагог, РД-дин культура-
дин лайихлу работник

Гьам чи ва гьамни къецепатан уьлквейрин психологри “четин” аялрин къадар артух жезвайди къейдзава. Ихтинбурук гьам муаллимри ва гьамни диде-бубайриз чпихъ галаз рахадай умуми чІал жагъуриз четин аялар ва жаванар акатзава. Абуру патал чпиз тербиядин рекъай гузвай камаллу насигъатар буш гафар жезва. Жаванвирин яшдихъ галаз алакьалу гъар жуьре себерикиди чпиз-дин регъят тушивилей абуру “четинбуру” я. Ихъ-

тин аялри психологиядин четинвилер гьиссзава. Артух хъанвай ажуьгувили, мукьвал-мукьвал гуьгуьлар дегиш хъуни, кичі акатуни, депрессияди - вири ибуру аял руьгъдай веъезва, вилик физ манийвалзава ва диде-бубайрик къалабулух кутазава.

Аялрин келунрани четинвилер арадал къезва. Абуруз умуми программадай келиз, умуми истемешунар тамамариз четин я. Гъар жуьре себерикиди «четин» аял вичин таяртуьшер хътинди жезвач. Садбуру и яшда физический жигъетдай къулухъ галамуькун, муькуьбуру йигин еришралди чІехи хъун мумкин я. Са вуж ятІани къадарсуз къизмишди, муькуьди лагъайтІа, кисайди жеда. Садбуру

акуьлдин жигъетдай къулухъ галамуькда, муькуь аялар лагъайтІа, вундеркиндр, яни вири рекъерай чирвилер авайбуру жеда. Гъар са “четин” аял вичин жуьреда четинди я.

“Четиндан” лишанар аялдин уьмуьрдин гъи девирда арадал къезва? Къилихра ва вичи вич тухуна дегишвилер гъа аялвилер яшда малум жеда, гъикі лагъайтІа, и девир аялдин уьмуьрда акъалтІай важиблуди яз гъисабзава. Гъеле **А.С.МАКАРЕНКОДИ** лагъанай: “**Аялдин личностъ 5 йис тамам жезвайла, арадал къезва. Идалай къулухъ аялди тербия хъуз четин я**”. Четиндиказ тербия къачунин лишанар аял адан таъсирдик акатайла, тайиндиказ лагъайтІа, гузвай

тербия аялди къатІуз эгечІайла, пайда жезва. Жаванри чеб “четиндиказ” тухунин себерикиди гъар жуьре ахтармишунри къалурзавайвал, гъаф дуьшуьшра и суалдиз жаваб тербиядихъ, лап гъевчи яшда авайла, аял гъатнавай шартІарихъ галаз алакьалу я. Эгер аял “четинди” хъанватІа, им акі лагъай чІал я хъи, адаз гъевчи чІавуз вич вилик фин патал лазим тир фикир ганач.

Аялди тербия вич хайи йикъалай гуз эгечІава. Адан сифте муаллимар диде-бубайрикай, гуьгуьнлай аялрин бахчада тербиячІайрикай, ахпа школадин муаллимрикай жезва. Гъайиф хъи, абурукай гъар сада ва вирида гъаф къадар гъалатІриз рехъ гузва. Вилик фина аял санал акъвазнавач, адан чирвилер артух жезва. Диде-бубайрикай чешне къачуна, аялди вуч авун ва вуч тавун лазим ятІа къатІузва. Гъевчи яшда авай аялди пис чешне къалурай диде-бубаяр, ам чІехи хъайила, тербия гунин карда четин месэлайрал расалмиш жеда.

Гъаф къадар машгур педагогрин ва психологрин илимдин кІвалахри, гъакІни алай

аямдин ахтармишунри шагъидвалзавайвал, аялри чІуру крар авунин, къайдаяр чІурунин себеб абурун къилихра, чпи чеб тухуна, келунра пис патахъ дегишвилер хъун я. Ихътин нукъсанар иллаки школадилай виликан яшда авай аялрихъ авайди малум жезва. Вичи вич тухуна дегишвилер аялди личностъ хъиз къатІуз башламишайла, яшайишдин къайдаяр къабулайла ва я инкар авурла, пайда жезва. Аялриз чІехи жезвай асул девирда чирвилер ва тербия гузвай муаллимрини чпин пешекарвилер кІвалахда тІимил гъалатІар ахъайзавач. Идани аялди вичи вич тухузвай теьгердиз, тайинарнавай къайдаяр чІуруни пис таъсирзава.

Вилик финин жаванвилер девирди чІехивилерин уьмуьрдал элячІун лишанамшзава. Ам къиле финин къетенвилери жавандин вири уьмуьрдал гел тун мумкин я. И девирда аял, личностдал хъиз, вичел фикирлу жезва. Идани ам вичи вич тербияламишунал гъизва. Гъа икІ адан къилихар, ахлакдин жигъетдай вилик фин, инанмишвал арадал къез эгечІава. Гъаф дуьшуьшра аялдин инанмишвал общественный фикирдихъ галаз дуьз къазвач. Гъавилей жавандихъ обществода гъар жуьре месэлаярни арадал къезва. Асул гъисабдай гъаф крар жавандилай вичелай, адан патав гъай инсанрилай, яшайишдин шартІарилай аслу я. Гъа са вахтунда аял вилик финиз хизанда тербия гуни, диде-бубадихъ галаз авай рафтарвили екедиказ таъсирзава. Ина хизандин къенепата, жавандин диде-бубадин арада рафтарвилерин гъалари, адав эгечІавай теьгердини важиблу роль къугъвазва.

“Четин” жаванрин категория гъаф геьенши ва жуьреба-жуьрединди я. Ада тербия четиндиказ къабулзавайвилер лишанар вахтунда винел акъуднавайвилелай ва жавандиз кутугай куьмек гун теклифунилай гежегда адан психологиядин саламатвал аслу я. ЧІехи пай жаванрин “четинвилер” абуру чеб чІехибур хъиз къалуриз алахъунин, чІехибуру гъисаба къун къазанмишиз кІан хъунин нетижа я. Жавандин пуд нукъсанди - эгоизмди, кагуьлвилер ва тапарар авуни ам четиндиказ тербия къачузвайбурун жергеда твазва. ЧІехибуру чпи чеб ту-

хунин жуьредилай аялдин тербиядин дережа аслу я.

Жаванар тербияламишун четинвилер садлагъана ва бейхабардиказ арадал къезвач. Вири месэлаяр аял вахтарай къезвайвилей абуру саламатдиказ арадай ахкъудунин карда аялдихъ галаз диде-бубайри ийизвай рафтарвал важиблу я. “Четин” аялар тербияламишунин карда санал кІвалахиз чалишмиш хъун къилин шартІ я. Герек ихътин аялрихъ галаз ваъ, абурук квай виридалайни хъсан къилихар патал женг чІугван. Хизандин патай кІанвал ва къайгъударвал къачун тавуникиди, мукьвал-мукьвал хъел хъунар ва сад-садан гъавурда акъун тавунар арадал атуникиди жаванар вирибурукай къерех жезва ва абуру чпин дердийрикай ма-садбуруз лугъузвач. Ихътин дуьшуьшра аялди патав гъай инсанрин патай вичин тереф хъун жагъурзава. Ида ичкидин ва тенбекдин суьрсет ишлемишунал, лап фадамаз месин алакьайрив эгечІунал, наркотикар къабулнал, “бедбахтвилей” дустар, вич кІан жедай ва вичин гъавурда акъадайбуру жагъурунал гъизва.

“Четин” жаванар тербияламиш жезвай хизанар патал диде-бубайрин арада датІана къалмакъалар хъун хас лишан я. Хизанда къулайсуз алакьайри, диде-бубайрин пис чешнеди - инсанрив къайгъусувилелди эгечІун, веъивал, тапарар авун, къве чин алайвал, ичкибазвал, хизанда авай чІехибуру тахсиркарвилер авун - ибуру жаванар четиндиказ тербияламиш хъунин къулайсуз гъалар яратмишзава. Ихътин хизанра авай аялрин гъал гъаф заланди я. Инра аялди гъамиша хуькуьрзава, ам кваз къазвач. Гъаф дуьшуьшра аялар зулумкарвилелди гатазва, абуруз къурхуяр гузва. Ихътин шартІара авай жаванар кІвалей катун, абуру веъи хъун, чпиз ва патав гъай инсанриз аялри зиянар гун дуьшуьшдин кар туш. Им жаванри чпи чеб гъахъсузвилерикай хъунин са жуьре я.

Асул гъисабдай ихътин хизанра агъуз тир культурадин дережа хъун, аялдихъ галаз рахадай умуми чІал жагъуриз тахъун себеб яз, диде-бубайрилай абуруз дуьздаказ тербия гуз жезвач. “Четин” аялри диде-бубайрихъ, муаллимрихъ, таяр-туьшерихъ галаз ийизвай рафтарвилери къалурзавайвал, хизандин ва школадин тербиядин кимивилери, муаллимдин ва хизандин фикирар сад-садкъун тавуни гуьжетдин гъалар арадал гъизва. Имни жавандин ахлакъ чІур хъунин эвел я.

(И месэлайрай чна суьгъбет давамарда)

Мектебдин
лагерь**Сулейман ПАШАЕВ**

Алатай йисара хъиз, цини Меьгарамдхуьруьн райондин Советский хуьруьн юкъван школада гатун вахтунда юкъуз ял ядай ва марифатдин крарал машгул жедай “Комета” лагерь ачухнава. Анин начальник школадин директордин келунинни тербиядин рекъай заместитель **КЪАРИБОВ Рустам Надирович** я.

И лагерда 6-июндилай 26-июндади, къанни са юкъуз, 2-6-классрин 55 аялди тербия къачуда ва чпин сагъламвал мягкемарда. Лагерда педагог-психологиле Исмиханова Умуразият Шихагъмедовнади, библиотекарь Шагъгуьсейнова Адия Омаровнади, пионервожатияр тир Къарибова Эрика Зубаировнади, Керимова Фариза Муртузалиевнади, Султанова Ума Баламирзоевнади, инглис чІалан тарсар гузвай муаллим Пашаева Эльмира Рафиковнади, физкультурадин тарсар гузвай муаллимрин методобъединенидин регъбер Гъажимурадов Арсен Фейзуллаевича, медсестра Шагъгуь-

сейнова Фариди Гъаруновнади кІвалахзава. Аялар ина пакаман кІудан зуралай сятдин къвед тамам жедалди гъар жуьре мярекатрал машгул жезва. Абуруз къве сеферда тІуьн гузва. Аялрин арада тІамайрай,

шахматрай волейболдай, футболдай турнирар тухузва.

Шикилар чІугунай, шаиррин ва писателрин яратмишунрай, тІебиатдив къайгъударвилелди эгечІунай, Ватандин тарихдай ва маса темай-

рай конкурсар тешкилзава. Тербиядин рекъай вини дережадин ахлакъ къалурзавай фильмайриз килигзава. Идани аялар интернетда къалурзавай эдебсуз сегнейрикай къерехзава.

Гъар юкъуз ина аялар патал рекъера гьерекатдин къайдаяр ва хатсузвал хуьдайвал чирун патал суьгъбетар авун пландик кутунва.

Са гафуналди, аялриз “Комета” лагерда суьгул жедай вахт авач.

ислен, 20-июнь

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана. Итоги
08:00 «Королева спорта» 0+
08:10 «Годакан» 0+
08:40 Республиканский хор...

ПЕРВЫЙ

05.00 "Доброе утро".
09.00 Новости.
09.20 "АнтиФейк". (16+).
10.00 "Жить здорово!" (16+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Турчидаг» (на лакском языке)
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
21:05 Местное время. Вести-Дагестан

НТВ

04.50 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
06.30 "Утро. Самое лучшее". (16+).
08.00 "Сегодня".

ДОМАШНИЙ

06.30 Д/с "Лаборатория любви". (16+).
06.40 По делам несовершеннолетних. (16+).
09.05 Давай разведемся!

ТВ-ЦЕНТР

06.00 "Настроение". (16+).
08.15 Д/ф "Алексей Жарков. Эффект бабочки".
09.00 Х/ф "Женская версия. Дедушкина внучка".

ЗВЕЗДА

05.15 Т/с "Снег и пепел".
07.00 "Сегодня утром".
09.00 Новости дня. (16+).
09.35 Т/с "Семнадцать мгновений весны".

саласа, 21-июнь

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана
07:20,14.50 Передача на табасаранском языке «Мил»
08:00 «Королева спорта» 0+

ПЕРВЫЙ

05.00 "Доброе утро".
09.00 Новости.
09.20 "АнтиФейк". (16+).
10.00 "Жить здорово!" (16+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Шолом» (на татском языке)
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
21:05 Местное время. Вести-Дагестан

НТВ

04.45 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
06.30 "Утро. Самое лучшее". (16+).
08.00 "Сегодня".

ДОМАШНИЙ

06.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
09.00 Давай разведемся! (16+).
10.00 Тест на отцовство. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 "Настроение". (16+).
08.15 Д/с "Большое кино".
08.50 Х/ф "Женская версия. Дедушкина внучка".

ЗВЕЗДА

05.20 Т/с "Без правил". (16+)
07.00 "Сегодня утром".
09.00 Новости дня. (16+).
09.20 Д/с "Освобождение".

арбе, 22-июнь

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу»
08:00 «Королева спорта» 0+

ПЕРВЫЙ

05.00 "Доброе утро".
09.00 Новости.
09.20 "АнтиФейк". (16+).
10.00 "Жить здорово!" (16+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Шолавысы» (на ногайском языке)
14:30,21.05 Местное время. Вести-Дагестан
04.00 "22 июня, ровно в четыре утра... Реквием Роберта Рождественского".

НТВ

05.00 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
06.30 "Утро. Самое лучшее". (16+).
08.00 "Сегодня".

ДОМАШНИЙ

06.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
09.20 Давай разведемся! (16+).
10.20 Тест на отцовство. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 "Настроение". (16+).
08.15 Д/с "Большое кино".
08.45 Х/ф "Женская версия. Ваше время и стекло".

ЗВЕЗДА

05.25 Д/с "Неизвестная война. Великая Отечественная". (16+).
08.00,09.00,10.00,11.00 Новости дня. (16+).
08.20 Д/с "Неизвестная война. Великая Отечественная". (16+).

хемис, 23-июнь

РГВК
07:00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07:20,14.50 Передача на даргинском языке 12+
08:00 «Королева спорта» 0+

ПЕРВЫЙ

05.00 "Доброе утро".
09.00 Новости.
09.20 "АнтиФейк". (16+).
10.00 "Жить здорово!" (16+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Очар» (на кумыкском языке)
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
21:05 Местное время. Вести-Дагестан

НТВ

04.55 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
06.30 "Утро. Самое лучшее". (16+).
08.00 "Сегодня".

ДОМАШНИЙ

06.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
08.40 Давай разведемся! (16+).
10.20 Тест на отцовство. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 "Настроение". (16+).
08.10 Д/с "Большое кино".
08.40 Х/ф "Женская версия. Романтик из СССР".

ЗВЕЗДА

05.25 Т/с "Не забывай".
07.00 "Сегодня утром".
09.00 Новости дня. (16+).
09.30 Т/с "Семнадцать мгновений весны".

жумья, 24-июнь

РГВК
07:00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07:20,14.50 Передача на аварском языке 12+

ПЕРВЫЙ

05.00 "Доброе утро".
09.00 Новости.
09.20 "АнтиФейк". (16+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Маданият» (на аварском языке)
14:30 Местное время. Вести-Дагестан

НТВ

04.45 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
06.30 "Утро. Самое лучшее". (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
08.50 Давай разведемся!

ТВ-ЦЕНТР

06.00 "Настроение". (16+).
08.00 Х/ф "Адвокат Ардашев". Маскарад со смертью". (12+).

ЗВЕЗДА

05.15 Д/ф "Легендарные полководцы. Петр Румянцев". (16+).
06.00 Д/ф "Легенды госбезопасности". (16+).

киш, 25-июнь

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана
07:20,14.50 Передача на кумыкском языке 12+

ПЕРВЫЙ

06.00 "Доброе утро". Суббота. (12+).
09.00 "Умницы и умники".

РОССИЯ 1

05.00 "Утро России". Суббота.
08.00 "Вести". Местное время.

НТВ

05.15 "ЧП. Расследование".
05.40 Х/ф "День отчаяния".

ДОМАШНИЙ

06.30 "6 кадров". (16+).
07.25 Х/ф "День расплаты". (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.05 Перерыв в вещании.
06.10 Х/ф "Выстрел в спину". (12+).

ЗВЕЗДА

05.25 Х/ф "Школьный вальс".
07.00 Х/ф "Золотые рога".

гьяд, 26-июнь

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+

ПЕРВЫЙ

06.00,10.00,12.00 Новости
06.10 Т/с "Тот, кто читает мысли. Менталист".

РОССИЯ 1

05.30 Х/ф "Любовь для бедных". (12+).
07.15 "Устами младенца".

НТВ

05.00 Х/ф "Холодное блюдо". (16+).
06.35 "Центральное телевидение". (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 "6 кадров". (16+).
07.10 Х/ф "Психология любви". (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 "Петровка, 38". (16+).
06.10 Х/ф "Помощница".

ЗВЕЗДА

06.05 Х/ф "Фронт за линией фронта". (12+).
09.00 Новости недели с Ю. Подкопеевым. (16+).

КУЛЬТУРА 20-26-июндали

ИСЛЕН
06.30,07.00,08.30,10.00,15.00,19.30,23.30
Новости культуры.
06.35 "Пешком..." Москва причудлива.

АРБЕ

06.30,07.00,08.30,10.00,15.00,19.30,23.30
Новости культуры.
06.35 "Пешком..." Москва пешеходная.

ХЕМИС

06.30,07.00,08.30,10.00,15.00,19.30,23.30
Новости культуры.
06.35 "Пешком..." Москва пешеходная.

ЖУМЬЯ

06.30,07.00,08.30,10.00,15.00,19.30,23.30
Новости культуры.
06.35 "Пешком..." Москва Шхетля.

КИШ

06.30 "Борис Покровский "Ростовское действо".
Новости культуры.
07.05 М/ф "Бюро находок".

ГЬЯД

06.30 Д/ф "Беларусь. Несвижский замок".
07.05 М/ф "В гостях у лета".

РАДИО

ИСЛЕН
11.10. Вести «Дагестан»
11.30. Радиоспектакль
САЛАСА
11.10. Вести «Дагестан»
11.30. «Актуально».

Программа гъзаурайди - Н.ВЕЛИБЕГОВА

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:
Дагъустан Республикадин информациядин ва печатдин агентство
367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 "а"
КЪБИЛИН РЕДАКТОР
М. И. ИБРАГЪИМОВ
(+7 8722) 66-00-60
E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЪБИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ
К. Н. ФЕРЗАЛИЕВ
66-13-55
ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЪ
Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ
66-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:
ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГЪИМОВ
66-00-59
ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САЙДОВА
66-00-63
КУЛЬТУРАДИН ВА ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ
66-00-64
ЯШАЙШИДИН ВА ЧАРАРИН
Р. С. РАМАЛДАНОВА
66-00-57
БУХГАЛТЕРИЯ
66-00-62
КАССА
66-00-56

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА
ВЕРСТКА ИЙЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА
НУМРАДИН РЕДАКТОР
Ш. ГЪАЖИМИРЗОЕВ

Газет йиса 52 сеферда актызтава
Газет алакьадин, информационный технологиядин ва массовый коммуникациядин хиле гуьзчивал авунин рекъай Федеральний къуллугъдин Дагъустан Республикада авай Управлениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистрацая авуна.
Регистрациядин нумра ПИ № ТУ 05-00420
Макъалаяр редакцияди туьклуб хъйизва. Макъалайриз рецензияр гузавач ва абур элкьвена вахузавач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикрар сад тахун мумкин я. Газетда чап авун патал теклифнавай материалр гъанвай делирин дуьзвилдин ва керчеквилдин патархъай жавабдарвал авторрин чпин хиве гъатзава.

РЕДАКЦИЯДИН ВА ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:
367018, Махачкъала, Насрутдинован проспект, 1 "а". Печатдин къвал
ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:
Йисан - ПП200
Зур йисан - ПП171
Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00
Чап ийиз вахкана - 16.00
Газет "Издательство" "Лотос"
ООО-дин типографияда чанпа.

367000, Махачкъала, Пушкинан куьче, б.
Тираж 6705

И - И лишандик квай материалр гъакъидихъ чапзавайбуру я.
12 - Икъван яшар хъанвайбуру келрай
НАШИ РЕКВИЗИТЫ:
ГБУ "Редакция республиканской газеты "Лезги газет"

УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкала
БНК - 048209001
ИНН - 0561051314/КПП - 057101001
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Бедбахтвиликай хвена

Агъмед МАГЪМУДОВ

Алатай гъафтеда Шамил райондин Голотль хуьруьн мулкара Авар Къойсу ваца лутькведаз ваз сирназвавай туристар чъехи бедбахтвиликай хкатна.

Дагъустандиз ял ягъыз атанвай мугьманар авай лутькведиз еке къванце акьунин нетижада хасаратвилер хъана ва ам, гужлу вацун цин хурук акатна, тухузвай. И кар вацун къерехда вичин дустарихъ галаз ял язавай полициядин старший лейтенант **Мегъамедхан ГЪАЖИМЕ-ГЪАМЕДОВАЗ** акуна. Ада гъасятда циз хкадарна, амма цин гужлувили адаз лутькведиз мукьва жедай мумкинвал гузавачир. Офицерди, вацай эхкъечина, сифте велосипеддал алаз, ахпа машинда аваз фена, лутькведилай эляна. Элкъвена вацун хкадар хуьвур ададай текдиз лутькве къерехдиз акьудиз алакьна. Виклегъ дагъустанвидин кьен-

гъалвиликай улькведин кьенепатан крарин министерстводизни хабар хъанва. Адан дирибашвиликай РД-дин Къил Сергей Меликова вичин фикир Телеграм-каналда лагъана:
"...Мегъамедхан Гъажимегъамедова, вичин уьмуьр хаталувлик кутуна, масабуроз кумек гана. И кар лайихлувилелди къейдда. Сагърай, Мегъамедхан! Вуна вун халис итимди хъиз тухвана", - кхьенва С.Меликова.

Чепе - диндин межлис

Дашдемир **ШЕРИФАЛИЕВ**

Ахцегъ райондин Чеперин хуьруьн къадим мисклинда 11-июндиз диндин межлис кьиле фена. Чкадин имам Умар гъажи Алиханова, Чеперин хуьруьн администратиядин кьил Багъир Забитова ва ватанперес карчи Сагъраб Ширинова кьил кутуна тешкилай и мярекатда, хуьруьн эгълирилай алава, теклифнавай хейлин ксарини иштиракна. Абурун арада Дербент шегьрдин са мисклиндин имам Шамил гъажи Рагъманов, Мегъарамдуьруьн райондин Бут-Къазмайрин мисклиндин имам Мегъамед-Расул гъажи Рачабов, бине Муьгьверганрин хуьруй тир алим Мегъамед-Расул гъажи Эмиржанов, Махачкъалада авай имам аш-Шафиидин тварунихъ галай мисклиндин имамдин куьмекчи Гъуьснидин Ашуралиев, Калукрин хуьруьн имам, Ахцегъ районда "Ас-салам" газетдин векил Сулейман гъажи Байрамов ва масабур авай.

Межлисдин сергъятра аваз, дуьайрин арада диндин векилри жемьатдиз мусурман диндин дибдин чирвилерикай ва эдеб-ахлакьдикай ихтилатар авуна.

- Яшайишдин гъикъван кьезилвилерни къулайвилер ганва къе чаз Аллагъди: кьир канвай рекьерни машина, къвалера хо-

лодильникарни пек-партал чухуьдай машина, кьайи-чими ятар авай булахарни гъамамар, телевизорарни компьютерар ва ики мад. Ибур чи бубайривай гъич фикирдизни гъиз тахъай крар я. Абурун къадир хъана, чна Аллагъдиз гъамиша шукур гъана къанда, - лагъана мярекатдал Гь.Ашуралиева.

М.-Р.Рачабова къейд авурвал, диндиз талукь мярекатар тешкилун Аллагъдиз хуш къведдай крарикай я. Абурун халкь агудзава, жемьатдин геьенш къатарив диндикай чирвилер агакъардай мумкинвал гузва.

С.Байрамова хабар гайивал, диндин межлисар себеб яз, Аллагъ-Таалади инсанри тешкилзавай чтуру межлисарай къевзвай гунагърилай гил къачува. "Эхь, инсандин кьилел пара балаяр мецини нефсини гъизва. Аллагъди малаикар акьул аваз, нефс авачиз халкънава, гъайванар - акьул авачиз, нефс аваз. Инсанриз лагъайтла, акьулни ава, нефснини. Нефс хвена, акьуллудаказ, диндин шартларал амална яшамиз жез алахъзавай инсанрин дережа гъатта малаикринбурулайни вине я", - къейдна ада.

Мярекатдал рахай маса юлдашрини диндин межлисдин къетенвиликай чин фикрар лагъана. Са шумуд сятда давам хъайи и межлис адан иштиракчириз тямлу туйнар гуналди акьалт хъана.

Туьклуб хъувун

"Лезги газетдин" алатай нумрадиз акъатай "Храхрин хуьр" ширидин автор яз, гъалат хъана, Афисат Набиева къалурнава. Эсердин халис автор Садаф Панагъова я.

2022-йисан
къвед лагъай пай патал

Лезги газет

кхъихъ!

ИНДЕКС:

6 вацранди - ПП171

**газетдин кьимет почтадин
отделенийрай:**

6 вацра - 479 манатни 04 кепек

Абонентрин ящикрай (до востребования):

6 вацра - 448 манатни 98 кепек

"Дагпечатдин" киоскрай:

6 вацра - 228 манат

Киоскрай вахчун патал газет квевай "Дагпечатдин" киоскра ва "Лезги газетдин" редакцияда кхъиз жедает.

Чи бухгалтериядай:

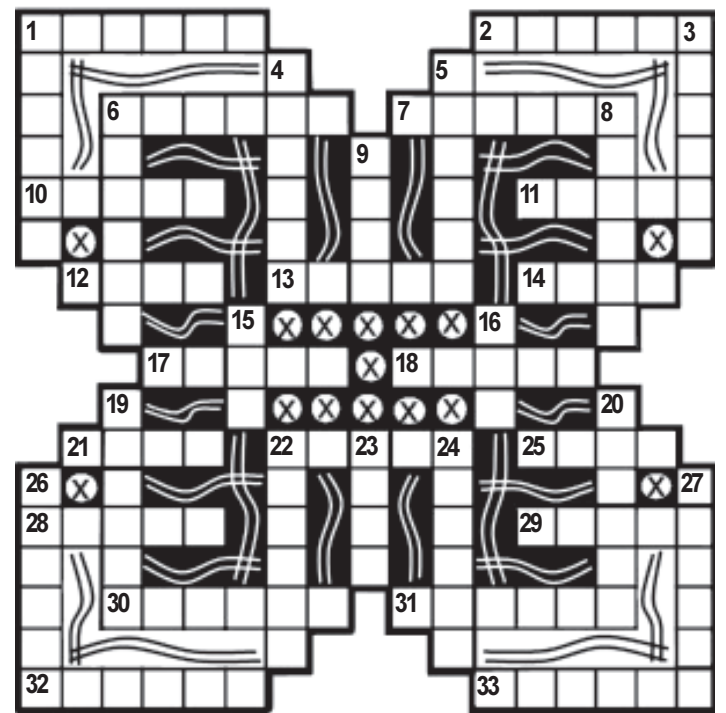
"Лезги газетдин" редакциядай чпи хутахдайбуру:

6 вацра - 162 манатни 50 кепек

Чи газет кхъинин патархъай суалар пайда хъайитла, экъунин сятдин 9-далай нянин сятдин 6-далди и нумрадиз зенг ийиз жедает: **8-928-584-16-72**

Кроссворд

Туьклубрайди - К. КЪАЛАЖУХВИ

ДУЪЗ ЦАРАРА: 1. Эхиримжи делил. 2. Чкъай инсан. 6. Хъенчлин турбаяр. 7. Эверестдал кхаж хъайи альпинист Хилларидин твар. 10. ... Насреддин. 11. Техил хуьдай шей. 12. Мертеба. 13. Тек-бир гъалтдай, багъа. 14. Шиир, поэма, роман. 17. Чехиядин меркез. 18. Машгъур манидар Аллеговрадин твар. 21. Хандак. 22. Россиядин са шегьер. 25. Жумарт тушир инсан. 28. Вилерин азар. 29. Хуьруьн чехиди. 30. Пурарин лит. 31. Тебиат уях жедай вахт. 32. Женжел (синоним). 33. Разивилин гъисс къалурдай гаф.

ТИК ЦАРАРА: 1. "Лейли ва Межнун" романдин автор. 3. "Вишир-шар" къаравилидик квай гъуьрчехъандин твар. 4. "Сегьер" гафунин антоним. 5. Индиядин шегьер. 6. Афарардай хъач. 8. Цакул акьалт тавунвай нуькрен шараг. 9. Шиирда вичин манадалди сад хъанвай са шумуд цярцикай ибарат къус. 15. Пачагъдин кьилел алуькдай зат. 16. "Бул" гафунин антоним. 19. Химиядин элемент. 20. Алуькдай партал. 22. Парчадин са жуьре. 23. Абхазияда авай вир. 24. Чиниз ядай лацу шириш. 26. Душмандин ягъуникай хуьдай зат. 27. Са кьикен гъайван.

"ЛГ"-дин 23-нумрадиз акъатай сканворддин жавабар

ДУЪЗ ЦАРАРА: Хиянатвал. Кишпир. Лахума. Демкеш. Перде. Инкъилаб. Кума. Кац. Арбе. Мана. Ширдан.

ТИК ЦАРАРА: Ятах. Тава. Лугьуьм. Мукаш. Тапхур. Угъри. Диб. Кару. Елец. Къумар. "Кард". Аям. Пеш. Кар.

Жалилов Мердалидин хизанди фийивияр тир Хуршидов Суьгьбетаз - стха, Седрединон Зиятаз мирес
Дагълар ХУРШИДОВ
рагъметдиз финихъ галаз алакьалу яз башсагьлугъвал гузва.